

ТОРА ОР • ПАРШІ БЕРЕШИТ • МААМАР 1

השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית וגו'

«Небеса — Мій престол, а
земля — підніжжя Моїх ніг»

Б-г, Який не має ані тіла, ані місця, «сидить» на Торі; Його
«нога» — єврейський народ — піднесена «підніжжям»
практичних міцвот (заповідей), а в молитві Він «оселяється»;
кожне з цих розкриттів низводиться завдяки служінню самої
людини — від роздумів і любові до вчинків і самоусунення
(бітуль).

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/1/

ГОЛОВНА ДУМКА

Б-г, Який не має ані тіла, ані місця, «сидить» на Торі; Його «нога» — єврейський народ — піднесена «підніжжям» практичних міцвот (заповідей), а в молитві Він «оселяється»; кожне з цих розкриттів низводиться завдяки служінню самої людини — від роздумів і любові до вчинків і самоусунення (бітуль).

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар ставить питання: як Б-г, Який не має тіла й не перебуває у просторі, може мати престол і підніжжя? «Небеса», вогонь і вода, — це Тора. Людина «творює» Тору: роздуми над Шма (шем айн) показують, що все у світах — лише «ім'я», відблиск, тож душа прагне до Самого Б-га; ця любов, пробудження знизу (ітарута делетата), низводить Нескінченне світло (Ор Ейн Соф) у Тору й проводить це світло з його передсвіттового рівня до 613 міцвот. Таким чином, Тора є «престолом», на якому воля й мудрість Б-га сходять до фізичних міцвот. «Земля» — це практичні міцвот, насамперед благодійність, що підносять «ногу» — єврейський народ; оскільки «їхній кінець закладений у їхньому початку», найнижче стає головою, а вчинки людини підносять її емоції до її розуму. Небеса й земля — це також Письмова й Усна Тора. «Дім» — це молитва: через уклін і самоусунення вона низводить світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін), якого не можуть вмістити серце й розум; це світло не зважає на вади людини.

ПЛАН

1	Питання і Тора як «небеса»	¶1
	Як безтілесний Б-г може мати престол? Тора походить із небес і, подібно до шамаїм (небес), є вогнем і водою.	
2	Людина творить Тору через роздуми й любов	¶2–4
	Милосердя дарує розуміння; Шма вчить, що у світах є лише «ім'я» Б-га; це пробуджує любов до Самого Б-га, яка низводить Нескінченне світло в Тору, а звідти — у міцвот.	
3	Тора як престол Б-га	¶5
	Через Моше Тора сходить униз; подібно до сидіння, вона опускає «голову» Б-га — Його волю й мудрість — до фізичних міцвот.	

4 Підніжжя: піднесення ноги

¶6–10

Єврейський народ — це «нога» Б-га, яка у світлі, що повертається, стає головою; практичні міцвот, особливо благодійність, підносять емоції до мудрості — у вищих світах і в людській душі, — щоб любов стала тривкою.

5 Небеса й земля в Торі

¶11

Письмова Тора — це небеса, те, що походить згори; Усна Тора — це земля, яка знизу осягає волю Б-га; три речі називають «землею».

6 Дім: молитва

¶12–14

Молитва з поклоном і самоусуненням низводить світло, що охоплює всі світи й перебуває поза межами світів; його не можуть вмістити ані серце, ані розум, і воно присутнє незалежно від вад людини.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Мемале коль альмін і совев коль альмін ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין

Світло, що наповнює всі світи (мемале коль альмін), оживляючи кожен відповідно до його міри, є лише «ім'ям», відблиском; світло совев коль альмін перебуває поза осягненням і може лише оточувати людину.

Ітарута делетата אהרוא דלתתא

Людська любов і служіння, що низводять Б-жественну відповідь: «дух приводить дух».

«Їхній кінець закладений у їхньому початку» נעוץ סופן בתחלתן

У світлі, що повертається вгору, найнижчий рівень є найвищим, тож «нога» — єврейський народ і його фізичні вчинки — стає «головою».

Поєднання емоцій із розумом התכללות המדות בשכל

Емоції, відокремлені від розуміння, швидкоплинні; піднесені до розуму, вони стають сталими й піднесеними.

Бітуль у молитві ביטול

Уклін перед Б-гом, як перед царем, настільки величним, що до Нього неможливо наблизитися; він низводить світло совев коль альмін, якого не можуть досягти Тора й міцвот.

Питання і Тора як «небеса»

1 **השמים כסאי^{1,2} והארץ הדום רגלי אי זה בית וגו'. להבין איך שייך עליו ית' לומר כסאי³ והדום רגלי.**

«Небеса — Мій престол, а земля — підніжжя Моїх ніг; який дім...» тощо. [Нам потрібно] зрозуміти, як доречно говорити про Нього, благословенний Він: «Мій престол» і «підніжжя Моїх ніг».

Маамар починається віршем з Ішаягу й порушує питання: престол і підніжжя належать тому, хто має тіло й сидить у певному місці. Як можна говорити такі слова про Б-га?

שהרי אין לו דמות הגוף^{4,5} ואינו בגדר מקום וכמ"ש הנה מקום אתי^{6,7} שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.^{8,9}

Адже Він не має тілесної подоби й не підпадає під категорію місця, як сказано: «Ось, є місце при Мені», — адже Він є місцем світу, а світ не є Його місцем.

Б-г не має тілесної подоби (як сказано в гімні «Ігдаль», укладеному на основі праць Маймоніда) й не перебуває у просторі. Мідраш тлумачить слова «Ось, є місце при Мені» як вказівку на те, що Б-г містить світ, а не світ містить Його; отже, слово «престол» не слід розуміти буквально.

אך להבין הענין כי הנה התורה היא מן השמי' כמ"ש כי מן השמים דברתי¹⁰ וגו'

Але щоб зрозуміти цю справу: Тора походить із небес, як сказано: «Бо з небес Я говорив» тощо;

Відповідь починається з Тори, яку Б-г дав «із небес». Альтер Ребе покаже, що «небеса», які є престолом Б-га, — це Тора.

דהיינו שהיא בחי' שמים כי שמים אש ומים.^{11,12} וכך גבי התורה כתיב מימינו אש דת למו.¹³

тобто вона належить до рівня «небес», адже шамаїм (небеса) — це вогонь і вода. І так само про Тору сказано: «З Його правиці — вогненний закон для них».

Мудреці тлумачать слово шамаїм (небеса) як поєднання еш (вогню) і маїм (води). Так само Тора поєднує обидва начала: вона походить «із Його правиці» (права сторона — це милість, як вода) як «вогненний закон» (вогонь символізує суворість).

Людина творить Тору через роздуми й любов

2 והנה כתיב ושמרתם את חוקתי¹⁴ ועשיתם אתם¹⁵ אתם כתיב שהאדם הוא העושה את התורה. וכך אנו מבקשים¹⁶ בברכת אהבת עולם אהבתנו כו' לשמור ולעשות ולקיים

Тепер, написано: «І будете дотримуватися Моїх постанов і чинити їх» (осам); слово «атем» («ви») написано так, щоб показати: саме людина творить Тору (га-осе, «той, хто робить»). І так само ми просимо у благословенні: «Любов'ю вічною Ти полюбив нас...»: «зберігати, чинити (лаасот) і виконувати (лекаям)».

У вірші слово «чинити їх» (осам) написано без літери вав, тому його можна також прочитати як атем — «ви»; Мідраш (Ваїкра Раба 35:7, про ті самі слова у Ваїкра 26:3) тлумачить це так: «Я зараховую вам це так, ніби ви створили їх», і навіть: «ніби ви створили самих себе». Звідси Альтер Ребе робить висновок, що людина «творить» Тору, приводячи її до буття. У ранковому благословенні перед Шма ми просимо, щоб могли «зберігати, чинити й виконувати».

תחלה לעשותה ואח"כ לקיימה¹⁷ והיינו ע"י אב הרחמן¹⁸ רחם עלינו ותן כלבנו בינה^{19,20} שמבחינת רחמים עליונים נמשך בינה והתבוננות כלב להיות בה ועל ידה עשיית והתהוות התורה.

Спершу — чинити її, а потім — виконувати. І це відбувається завдяки словам: «Отче милосердний, змилуйся над нами й вклади розуміння (Біна) в наші серця»: адже з рівня вищої милості в серце вливаються Біна та споглядання, щоб у ній і через неї творилася й поставала Тора.

Послідовність тут важлива: лаасот — «чинити» — означає також «створювати», тож спершу Тора «твориться», приводиться до буття, і лише згодом «виконується» (лекаям, буквально — «утверджувати») на ділі. У тому самому благословенні ми просимо «Отця милосердного» «вкласти розуміння в наші серця»: з вищої милості Б-га походять Біна — розуміння й споглядання в серці, — і через неї «твориться» Тора.

3 וכיצד תהי' התבוננות זו מבואר בק"ש [בקריאת שמע] שמע לשון הבנה²¹ והבנה זו היא בתיבת שמע עצמה

І як саме слід розмірковувати про це, пояснюється в читанні Шма: Шма означає не лише «слухай», а й «розумій», і це розуміння міститься в самому слові Шма;

Роздум, завдяки якому «твориться» Тора, викладено у Шма. Шма означає не тільки «слухай», а й «розумій» (у примітці Кегота наведено слова юного Шмуеля: «Говори, бо Твій слуга слухає», Шмуель I 3:10); і саме слово містить те, що належить зрозуміти.

כי שמע שם עי²² פיי כי עיין רבתי היא בחינת לך הי²³ הגדולה והגבורה וכי

бо Шма — це шем айн («ім'я айн»). Тобто велика буква айн — це рівень слів: «Тобі, Гавая, належать велич і могутність» тощо,

Шма розкладається на шем (ім'я) та айн — літеру, числове значення якої дорівнює сімдесяти і яку в тексті Шма в Торі написано великою. Велика айн вказує на слова «Тобі, Гавая, належать велич і могутність...»: сім емоційних атрибутів Б-га, кожен із яких включає десять, — разом сімдесят.

זי מדות עליונות שהם בחינת לך דהיינו שהם בטלים אליו ונכללים במקורן שעדיין אינן בבחינת

המשכה והתפשטות למטה להיות עולים בשם גדולה וגבורה וכי ואזי נקרא בשם עי רבתי

сім вищих атрибутів, які є рівнем «Тобі», тобто перебувають у стані самоусунення (бітуль) перед Ним і включені у своє джерело; вони ще не зійшли й не поширилися вниз, щоб набути назв «велич», «могутність» тощо; і тоді їх називають великою буквою айн.

«Тобі» означає, що у своєму джерелі ці атрибути цілковито самоусунені перед Б-гом і ще не спускаються вниз, щоб стати окремими якостями — такими як велич і могутність, що діють у світі. У цьому прихованому стані їх називають «великою айн».

והמשכה שנמשך ומתפשט למטה הוא רק בחינת שם לבד²⁴ שהוא הארה בעלמא

А те, що притягується вниз і поширюється нижче, — лише рівень «імені», самий лиш відблиск,

У світ спускається лише «ім'я»: так само як ім'я — це не сама людина, а тільки те, як її називають інші, воно є лише відблиском джерела.

וכמאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שאין זו אלא מבחינת שם ומדת מלכותו ית' כי מלכותך

מלכות כל עולמים²⁵ כתיב.

як у вислові: «Благословенне ім'я слави Його царювання навіки й повік»: це походить лише від рівня «імені» та атрибута Його царювання (Малхут), благословенний Він, адже сказано: «Твое царювання — царювання над усіма світами».

Саме тому ми промовляємо: «Благословенне ім'я слави Його царювання»: до світу доходить лише «ім'я» — атрибут Малхут, як сказано у вірші: «Твое царювання — царювання над усіма світами».

4 וזהו ענין בינה להבין דבר מתוך דבר ²⁶ פ"י תוך דבר נקרא בחינת ממלא כל עלמין שהיא בחינת שם דהיינו בחינת זיו והארה הנמשך תוך עלמין.

І ось у цьому полягає зміст розуміння (Біна): зрозуміти одну річ зсередини іншої. Тобто «всередині» речі називається рівнем світла, що наповнює всі світи (мемале коль альмін), — рівнем «імені», тобто рівнем саява й відблиску, що простягається всередині світів.

Біна традиційно визначається як «зрозуміти одне зсередини іншого». Тут «усередині» означає мемале коль альмін — світло, що входить у кожен світ і оживляє його; це лише «ім'я», відблиск Б-га.

וצריך להבין מזה שאינו אלא זיו כנ"ל שהוא ית' הוא הסובב כל עלמין ולית מחשבה כו' ²⁷ ולא מכל מדות אליו כלל ²⁸

І з цього слід зрозуміти, що це лише відблиск, як згадано вище: Він, благословенний, є Тим, Хто охоплює всі світи (совев коль альмін), і «жодна думка [не може досягнути Його]» тощо, і [Він] «зовсім не належить до жодного з цих атрибутів».

З цього внутрішнього світла слід зробити висновок про те, що лежить за його межами: якщо все це — лише відблиск, то Сам Б-г охоплює всі світи, залишаючись за межами будь-якого досягнення. Як сказано в Тікуней Зогар: «жодна думка зовсім не може досягнути Тебе», і Він «не належить до жодного з цих атрибутів».

וע"י זה נמשך להיות ואהבת את הוי"ה אלהיך ממש לדבקה בו ית' בא"ס ב"ה ממש כמ"ש מי לי בשמים ²⁹ ועמך לא חפצתי וגו'

І завдяки цьому виникає «І любитимеш Гаваю, Б-га твого» — воістину: щоб приліпитися до Нього, благословенного, до Нескінченного (Ейн Соф), благословенного Він, воістину, як написано: «Кого маю я на небесах? І крім Тебе нічого не бажаю» тощо;

Це споглядання приводить до «І любитимеш Гаваю, Б-га твого» в найповнішому сенсі: до прагнення приліпитися до Самого Нескінченного, а не до будь-якого з Його проявів. Це вигук псалмиста: «Кого маю я на небесах? Крім Тебе нічого не бажаю».

שיהי' [שיהיה] רק חפצו ורצונו שהוי"ה אור א"ס ב"ה עצמו יהיה אלהיך שורה בקרבך דהיינו שיהא גילוי אור א"ס ב"ה עצמו על נפשו

щоб єдиним його бажанням і волею було, щоб сама Гава — Нескінченне світло (Ор Ейн Соф), благословенний Він, — була «твоїм Б-гом» і перебувала в тобі; тобто щоб Нескінченне світло, благословенний Він, Само відкрилося його душі.

Той, хто любить, прагне, щоб Гава — саме Нескінченне світло — стала «твоїм Б-гом», належала тобі, перебувала в тобі й відкрилася у твоїй душі.

והיינו ע"י בכל לבבך שהוא כמ"ש אם ישים אליו לבו³⁰ רוחו ונשמתו אליו יאסף כי רוח אייתי רוח³¹
ואמשיך רוח שע"י רוח האדם העולה למעלה שישים אליו

І це відбувається завдяки «всім серцем твоїм», як написано: «Якщо він зверне до Нього серце своє, Свій дух і подих Він збере до нього»; адже «дух приводить дух і притягує дух»: через дух людини, що підноситься вгору, коли вона «звертає [своє серце] до Нього»,

Це відбувається «всім серцем твоїм». Альтер Ребе тлумачить вірш із книги Йова так: коли людина спрямовує своє серце до Б-га, Б-г збирає Свій дух до цієї людини. Зоар навчає: «дух приводить дух» — пробудження людини знизу притягує Б-жественну відповідь.

דהיינו שלכבו יכסף לדבקה בו ית' ולהמשיך בחי' גילוי אלהותו ית' על נפשו ותוך נפשו.

тобто коли її серце прагне приліпитися до Нього, благословенного, і притягнути одкровення Його Б-жественності, благословенного Він, до своєї душі й усередину своєї душі,

«Спрямувати своє серце до Нього» означає всім серцем прагнути приліпитися до Б-га й прагнути, щоб Його Б-жественність відкрилася над душею та всередині неї.

אזי רוחו ונשמתו מבחינת סובב כל עלמין אליו יאסף להיות מתאסף השראתו אצלו בקרב איש ולב
עמוק³²

тоді «Його дух і подих» — з рівня світла, що охоплює всі світи, — «Він збере до цієї людини», щоб Його присутність зібралася до цієї людини, «усередині людини й у глибокому серці».

Тоді «Його дух і подих» із рівня, що охоплює світи й перебуває поза ними, збираються до людини й перебувають із нею — «усередині людини й у глибокому серці».

ומזה נמשך להיות והיו הדברים האלה אשר אנכי³³ מי שאנכי³⁴ מצוך כו' שע"י זה נמשך גילוי אלהותו
והתהוות התורה בבחינת שמים אש ומים.

І звідси виникає «І будуть ці слова, які Я (Анохі) — Хто Я є — заповідаю тобі» тощо; адже завдяки цьому притягується одкровення Його Б-жественності й постає Тора на рівні «неба», вогню й води.

Далі йде наступний вірш Шма: «І будуть ці слова, які Я (Анохі) заповідаю тобі». Анохі означає Самого Б-га — «Хто Я є». Завдяки любові відкривається Б-жественність, і Тора постає як «небо», вогонь і вода.

כי הנה התורה קדמה אלפים שנה לעולם³⁵ פי עולם נקרא בחינת אש ומים³⁶ והתורה גבהה מעלתה מאד בבחינת אלפים שנה שהם למעלה מבחינת עולם וכדי שתמשך לבחינת עולם

Бо Тора передувала світові на дві тисячі років. Тобто «світ» — це назва рівня вогню й води, а Тора надзвичайно висока за своїм становищем, на рівні «двох тисяч років», які перебувають вище за рівень «світу»; і щоб вона була притягнута до рівня «світу»,

Мідраш каже, що Тора існувала за дві тисячі років до створення світу. Тут «світ» означає вогонь і воду — атрибути (милість і стриманість), з яких будуються світи, тоді як «дві тисячі років» Тори вказують на рівень, що набагато вищий за світ. Однак Тору все одно слід притягнути до рівня «світу».

דהיינו להיות מימינו אש כו' שהוא רמ"ח מצות עשה שמימין ושס"ה מצות לא תעשה משמאל כו'

тобто щоб було «3 правичі Його — вогонь...», — а це 248 позитивних заповідей, які належать до правичі, та 365 заборон, які належать до лівиці, тощо, —

Це притягування відбувається через «По правичі Його — вогонь»: 248 позитивних заповідей Тори відповідають правій стороні (милості), а 365 заборон — лівій (стриманості).

הנה המשכה זו היא על ידי אתערותא דלתתא בואהבת בכל לבבך רוח אייתי רוח ואמשיך רוח

це притягування відбувається через пробудження знизу (ітарута делетата) — через «I любитимеш... усім серцем своїм»: «дух приводить дух і притягує дух».

Тору притягує вниз пробудження знизу — любов до Б-га всім серцем, адже «дух приводить дух».

ועיי זה ודכרת במ³⁷ ודכרת לשון הנהגה והמשכה דהיינו להיות המשכת אור א"ס כ"ה בתורה.³⁸

I завдяки цьому — «і говоритимеш про них»: «ведібарта» («і говоритимеш») — це вираз, що означає вести й притягувати, тобто притягувати в Тору Нескінченне світло (Or Eйн Соф), благословенний Він.

Потім ідуть слова «і говоритимеш про них»: слово «говорити» (дібур) також означає «вести», як у вислові «Він веде (ядбер) народи під нашу владу» (Псалми 47:4). Вимовляння слів Тори притягує Нескінченне світло в Тору.

Тора як престол Б-га

5 וזהו ענין וידבר³⁹ ה' אל משה שהמשכת הוי"ה להיות התורה צריך להיות המשכה תחלה לבחינת משה שהוא⁴⁰ מבחינת כי מן המים משיתיהו.⁴¹

І ось що означають слова: «Ім'я Б-га (Гавая) промовило до Моше»: щоб низвести Гавая, аби була Тора, спершу слід здійснити низведення до рівня Моше, який належить до рівня «бо я витягла його з води».

Тора приходить у світ через Моше. У вірші сказано: «Гавая промовив до Моше» — вжито Ім'я Гавая, тож низведення Гавая в Тору спершу проходить через Моше. Його ім'я походить від слів «я витягла його з води», а вода Тори — це мудрість (Хохма) (абзац 11), тож Моше є каналом Б-жественної мудрості.

וזהו השמים כסאי שהשמים היא התורה הרי היא כסא ע"ד⁴² משל שנעשה לשבת וישיבה זו היא השפלה לגבי עמידה שכשהאדם עומד הנה הוא בעל קומה וראשו ומוחו גבוהים מעל הארץ וע"י ישיבה נשפל קומתו.

І ось що означають слова: «Небеса — Мій престол»: небеса — це Тора, і вона є престолом — за аналогією — який призначений для сидіння. А сидіння — це опускання порівняно зі стоянням: коли людина стоїть, вона на весь зріст, і її голова та мозок високо над землею, а сидячи вона стає нижчою.

Тепер пояснюється вірш: «Небеса», тобто Тора, є «престолом» Б-га. Престол знижує людину: коли вона стоїть, її голова високо над землею, а сидячи вона стає нижчою.

כך התורה נעשה כסא לאור א"ס ב"ה לבחינת ראשו שהיא בחינת רצונו וחכמתו ובינתו

Так Тора стає престолом для Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), хай буде благословенний Він, — для рівня Його «голови», тобто рівня Його волі (рацон), мудрості (Хохма) та розуміння (Біна);

Так само Тора є «престолом», на якому «сидить» Б-гова «голова» — Його воля, мудрість і розуміння, тобто вони опускаються.

דאנת חכים⁴³ ולא בחכמה ידיעא ומבין ולא בבינה ידיעא⁴⁴ ובתורה יורדים ומשתלשלים חכמתו ובינתו בדברים גשמיים כתפילין וציצית וצדקה ותרומות ומעשרות וקרבנות⁴⁵ כו':

адже «Ти мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати, і розумієш, але не розумінням, яке можна пізнати»; а в Торі Його Хохма та Біна спускаються й поступово розгортаються у фізичних речах, таких як тфілін (філактерії), цицит (ритуальні китиці), благодійність, терумот (відокремлені приношення), десятини та жертви тощо.

У Тіккуней Зоар про Б-га сказано: «Ти мудрий, але не мудрістю, яку можна пізнати; Ти розумієш, але не розумінням, яке можна пізнати». Та через Тору ця непізнана мудрість спускається й убирається у фізичні міцвот (заповіді) — тфілін, цицит, благодійність, терумот і десятини, жертви.

РОЗДІЛ 4 • 16-10

Підніжжя: піднесення ноги

6 והארץ הדום רגלי. הדום כלשון הפסוק הוא כמו שרפרף כלשון הגמרא שהוא ג"כ כסא קטן.

«А земля — підніжок для Моїх ніг». Гадом (підніжок) мовою вірша відповідає шрафрафу мовою Гемарі, який також є невеликим сидінням.

Тепер — друга частина вірша: «А земля — підніжок для Моїх ніг». Біблійне слово гадом — це те, що в Талмуді називають шрафрафом: невеликим сидінням.

והוא מה שמעמידין תחת רגלי היושב להגביה הרגל מעל הארץ וע"ז אמרו בגמ' [בגמרא] על פסוק כרסון רמיו אחד לכסא ואחד לשרפרף. כסא הוא הגדול שיושבין עליו ושרפרף הוא הקטן שמעמידין תחת הרגלים.⁴⁶

Це те, що ставлять під ноги того, хто сидить, щоб підняти ступню над землею. Саме про це сказано в Гемарі щодо вірша «престоли були поставлені»: один — для престолу, а другий — для підніжка. Престол — великий, на якому сидять, а підніжок — малий, який ставлять під ноги.

Підніжок піднімає ноги того, хто сидить. Талмуд тлумачить множину «престоли» у видінні Даниїла як один престол і один підніжок.

7 והענין כי הנה⁴⁷ כנסת ישראל נקרא רגל כמ"ש בנים אתם לה' אלהיכם וברא כרעא דאבוה^{48,49}

Пояснення таке: громаду Ізраїлю називають «ногою», як сказано: «Ви — діти Гавая, Б-га вашого», і «син — це нога свого батька».

Чому земля є підніжжям Б-га? Бо єврейський народ називають «ногою» Б-га: вони Його діти, а в талмудичному вислові сказано: «син — це нога свого батька», тобто продовження батька.

והנה כמו ע"ד משל שנמצא מעלה יתירה ברגל מה שאין בראש שהרגלים הם המהלכים והם נושאים את הראש ומוליכין אותו למחוז חפצו ונמצא הראש צריך להרגל

Тепер, як приклад, у нозі є перевага, якої немає в голові: саме ноги ходять, вони несуть голову й приводять її туди, куди вона бажає дістатися. Отже, голова потребує ноги.

У певному сенсі нога перевершує голову: ноги несуть голову й приводять її туди, куди вона хоче потрапити, тому голова потребує їх.

וגם גידי הראש וחיותו שהדם הוא הנפש⁵⁰ הם ברגלים וכשמקיזין דם מהרגל מתרפא הראש ומתקיים

Крім того, в ногах проходять вени, що живлять голову, і її життєва сила — адже «кров є душею»; коли ж випускають кров із ноги, голова зцілюється й підтримується.

До того ж вени, що живлять голову, проходять через ноги, а «кров є душею» — її життєвою силою. Тому кровопускання з ноги (лікувальний засіб того часу) могло зцілити голову.

וכן כמה רפואות יש שעושין ברגלים⁵¹ ומתרפא הראש ובבחינה זו נקרא הרגל ראש⁵² והראש רגל שהוא למטה מהרגל במדרגה זו.⁵³

Так само є чимало лікувальних засобів, які застосовують до ніг і завдяки яким зцілюється голова. У цьому аспекті нога називається головою, а голова — ногою, бо на цьому рівні вона нижча за ногу.

Інші лікувальні засоби, що застосовують до ніг, також зцілюють голову. У цьому аспекті нога є «головою», а голова — «ногою», адже голова залежить від ноги.

8 וכך הוא למעלה על ידי התכללות המשכות המדרגות נעוץ תחילתן בסופן⁵⁴ וסופן בתחילתן⁵⁵ אור ישר ואור חוזר⁵⁶

Так само й угорі: завдяки взаємному включенню протягувань різних рівнів «їхній початок закладений у кінці, а кінець — у початку» — це пряме світло і світло повернене.

Тепер образ ноги застосовується до духовних рівнів. Оскільки рівні включені один в одного, справджується принцип Сефер Єціра: «їхній початок закладений у кінці, а кінець — у початку». Кабала називає ці два напрямки «прямим світлом» і «поверненим світлом».

אור ישר נקרא מלמעלה למטה כל מה שלמעלה הוא העליון ואור חוזר ממטה למעלה כל מה שלמטה הוא העליון וזהו נעוץ תחילתן בסופן שסופן הוא תחילתן שבחינת הרגל נקרא ראש.

Пряме світло рухається згори вниз, [де] все, що вище, є вищим; а повернене світло рухається знизу вгору, [де] все, що нижче, є вищим. І це означає: «їхній початок закладений у кінці», тобто кінець їхній є їхнім початком, адже рівень ноги називається головою.

Пряме світло спускається згори, і в ньому вище є вищим; повернене світло піднімається знизу, і в ньому нижче є вищим. Отже, кінець стає також початком: «нога» стає «головою».

וישראל נקראו ראשית^{57, 58, 59} וכתוב וירא ראשית לו^{60, 61} ועיי' אתערותא דלתתא נעשה למעלה תיקון אורות עליונים וזהו שמצינו במשה שבחטא העגל נטלו ממנו אלף אורות (ובשבת חוזרין⁶² ונותנין אליו במתנה וזהו ישמח משה במתנת חלקו)⁶³

Ізраїль названо «першиною» (рейшит), і написано: «І побачив він першину для себе». А завдяки пробудженню знизу (ітарута делетата) угорі відбувається виправлення вищих світел. І саме це ми бачимо на прикладі Моше: через гріх золотого тельця в нього забрали тисячу світел (а в Шабат їх повертають йому як дар; це і є «Моше радіє дарові своєї частки»);

Ізраїль названо рейшит — «першиною»; це слово споріднене з рош — «голова», хоча Ізраїль є «ногою». Мідраш тлумачить слова «І побачив Він першину для Себе» як сказані про Моше. Служіння Ізраїлю знизу виправляє світла вгорі. Це видно на прикладі Моше: через гріх золотого тельця він утратив тисячу світел, які повертаються до нього щосуботи (у молитві Шабату сказано: «Моше радіє дарові своєї частки»).

ועל זה רמזו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] במ"ש ע"פ לך רד^{64, 65} רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל

І на це натякнули наші мудреці, сказавши про вірш «Іди, зійди»: «Зійди зі своєї величі; хіба Я дав тобі велич не заради Ізраїлю?»

Талмуд говорить, що після гріха Б-г сказав Моше: «Зійди зі своєї величі; хіба Я дав тобі велич не заради Ізраїлю?»

והיינו לפי שהיו ישראל בבחינת הרגל שלו וכמ"ש שש מאות אלף רגלי העם⁶⁶ אשר אנכי בקרבו⁶⁷ והם היו לו בחינת מקיף ובחינת ראש אף שהם היו לו בבחינת רגל ודאי.

Це тому, що Ізраїль був на рівні його «ноги», як написано: «Шістсот тисяч піших (раглей) народу, серед якого я перебуваю». І вони були для нього рівнем охоплюючого світла й рівнем голови, хоча, безперечно, були для нього на рівні ноги.

Велич Моше залежала від Ізраїлю, адже Ізраїль був його «ногою»: сам він назвав їх «шістсот тисяч піших» (раглей, дослівно «нігами»), народом, серед якого перебував. Хоч вони були його ногами, вони водночас були для нього охоплюючим світлом і головою.

וכך הוא בכל ישראל ע"י שמתקן מעשיו שהם בכח המעשה בעשי' [בעשיה] גשמיות בבחי' רגלים נעשה מוחו ולבו זכים⁶⁸ אלף פעמים ככה.⁶⁹

Так само і з кожним євреєм: виправляючи свої вчинки, що належать до сфери дії — до матеріальної діяльності, — тобто рівня ніг, він робить свій розум і серце в тисячу разів чистішими.

Те саме стосується кожного єврея: його практичні вчинки — «ноги» його душі. Коли він їх виправляє, його розум і серце очищуються в тисячу разів.

9 והנה להיות הדום לבחינת רגל שהוא בחינת כנסת ישראל דהיינו להגביה' [להגביהה]⁷⁰ ולהעלותה ממטה למעלה הוא ע"י בחי' הארץ שהם מצות מעשיות וכללותן היא הצדקה

Тепер, щоб для рівня ноги (бхіни), який є рівнем Громади Ізраїлю, був «підніжок», — тобто щоб піднести її й підняти знизу вгору, — [це] здійснюється через рівень «землі», тобто практичні міцвот; їхній загальний і сукупний зміст (клалут) — це благодійність.

Тепер про сам «підніжок»: він підносить «ногу» — єврейський народ. Підносить його «земля», тобто практичні міцвот, а їхній загальний і сукупний зміст — благодійність.

ועל זה נאמר צדקה תרומם גוי⁷¹ תרומם ממטה למעלה והגבהה והעלאה זו היא בבחינת גוי שהם אותיות גי⁷² ו' יי דהיינו העלאת המדות שנחלקין דרך כלל לג' בחינות חסד דין רחמים^{73, 74}

І про це сказано: «Благодійність звеличує народ (гой)» — звеличує його знизу вгору. Це піднесення відбувається на рівні слова «гой», яке складається з літер гімель, вав і йуд; тобто підносяться емоційні атрибути, що загалом поділяються на три рівні: милість, суд і милосердя.

У книзі Приповістей сказано: «Благодійність звеличує народ (гой)». Слово «гой» пишеться літерами гімель, вав і йуд. Ці літери натякають на процес: емоційні атрибути, що поділяються на три групи — милість, суд і милосердя, — підносяться вгору.

(כי נה"י [נצח הוד יסוד] אינו אלא התפשטות חג"ת [חסד גבורה תפארת]⁷⁵ וענפיהן) והתעלותן היא לבחינת יו"ד שהיא בחינת החכמה ע"י הוא"ו שהוא הממשיך ומחבר המחשבה כו'

(Бо перемога (Нецах), велич (Ход) і основа (Йесод) — лише продовження милості (Хесед), стриманості (Гвура) і краси (Тіферет) та їхніх відгалужень); їхнє піднесення відбувається до рівня йуд, який є рівнем мудрості (Хохма), через вав, що притягує думку донизу й поєднує її тощо.

(Три нижні сфери духовного прояву (сфiрот) — Нецах, Ход і Йесод — є лише продовженнями перших трьох.) Ці три (гімель) підносяться до йуд, що позначає Хохму, через вав — пряму лінію, яка поєднує думку й притягує її донизу.

ככה ממש נעשה למטה בנפש האדם העלאת המדות בשכלו ובינתו כי כשהמדות נפרדות מהשכל הם נחשבות לדבר בפני עצמו.

Так само відбувається внизу, у душі людини: емоційні атрибути підносяться до її інтелекту й розуміння. Адже коли атрибути відокремлені від інтелекту, вони вважаються чимось самостійним.

Те саме відбувається в людині: її емоції підносяться до її розуму. Коли емоції відірвані від розуміння, вони стають окремою силою, що діє сама по собі.

10 ולכן יש לך אדם שמתעורר לבו בשעת התפלה וכיוצא בה שאז היא שעת גדלות המוחין ואח"כ חולפת ועוברת האהבה ופונה לדרכו מהיפך להיפך באין מכין כי הם שני הפכים

І тому буває людина, серце якої пробуджується під час молитви тощо, бо це час розширення інтелектуальних сил (мохін; ґадлус га-мохін); а згодом любов минає й відходить, і людина повертає на свій шлях — від однієї крайності до іншої, не розуміючи, що це дві протилежності.

Це описує знайоме переживання: під час молитви, коли розум розширюється завдяки роздумуванню, серце людини сповнюється любов'ю до Б-га; згодом це почуття зникає, і людина йде своїм шляхом, кидаючись від однієї крайності до іншої, не помічаючи, що це дві протилежності.

והיינו מפני שהמדות נפרדים מהשכל משא"כ בהתכללותן כו' והרי אז הוא עילוי המדות ביתר שאת שנעשו בחינת מוחין

І це тому, що емоційні атрибути (мідот) відокремлені від інтелекту; натомість, коли вони взаємно включені одна в одну тощо, відбувається надзвичайне піднесення атрибутів, адже вони набувають рівня мохін.

Так стається тому, що її емоції не були інтегровані з її розумінням. Коли емоції інтегровані в інтелект, вони підносяться на значно вищий рівень, самі стаючи «інтелектом», і тому зберігаються.

וזהו בכל נפשך⁷⁶ דהיינו בכל כחות הנפש אפילו בבחינת רגל שגם בחינת הרגל תרום ותגביה:⁷⁷

І це — «усією душею», тобто всіма силами душі, навіть рівнем стопи, — щоб і рівень стопи був піднесений і піднятий.

Це означає любити Б-га «усією душею»: усіма силами душі, зокрема й найнижчим рівнем — «стопою», яку теж необхідно піднести.

РОЗДІЛ 5 • 111

Небеса й земля в Торі

והנה זהו דרך כלל שנקי שמים וארץ תורה ומצות ודרך פרט בתורה עצמה שמים זו תורה שבכתב¹¹

שמים שם מים⁷⁸ דאורייתא מחכמה נפקת^{79,80} וארץ נקרא תורה שבע"פ [שבעל פה]

Отже, загалом Тора і міцвос називаються небом і землею. А в особливому сенсі — у самій Торі: «небо» — це Письмова Тора; «шамаїм» читається як «шам маїм» («є вода»), адже Тора походить від мудрості (Хохма), — а «земля» — це назва Усної Тори,

Загалом небо й земля — це Тора і міцвос. Усередині самої Тори «небо» означає Письмову Тору: «шамаїм» прочитується як «шам маїм» — «є вода», а вода символізує Хохму, з якої походить Тора, як сказано в Зоґарі. «Земля» означає Усну Тору.

כי ארץ מלשון רצון כמאמר רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] למה נקרא שמה ארץ שרצתה^{81,82} כוי וארץ
אותיות א' רץ כוי⁸³

бо ерец походить від слова «воля» (рацон), як кажуть наші Мудреці: «Чому її називають ерец? Бо вона забажала (рацса)» тощо; а літери слова ерец можна також прочитати як «алеф рац» («алеф біжить») тощо.

Мідраш каже, що землю назвали ерец, бо вона «захотіла» (рацса) здійснити волю свого Творця; літери слова ерец можна також прочитати як «алеф рац» — «алеф біжить». Отже, «земля» означає волю й прагнення.

והענין כי תורה שבע"פ [שבעל פה] היא השגת תכלית הרצון לידע איך ומה כגון סוכה שהיא גבוה⁸⁴ כוי
שאין זה מבואר בתורה שבכתב

Суть у тому, що Усна Тора — це осягнення остаточного наміру волі: щоб знати, як і що, наприклад, [закон про] сукку [ритуальну будову для свята Суккот], яка є високою тощо, про що не сказано в Письмовій Торі.

Усна Тора дає змогу осягнути, чого саме вимагає воля Б-га: як і що потрібно робити. Наприклад, сукка не може бути вищою за двадцять ліктів; цієї подробиці немає в Письмовій Торі.

ותושב"כ [ותורה שבכתב] היא רק בחי' אותיות להיות כדמותן בצלמן שהן שמותיו של הקב"ה⁸⁵

А Письмова Тора — це лише рівень літер (бхіна), [які слід читати] у їхній подобі й образі; вони є Іменами Святого, благословенний Він (Кудша бріх ху).

Письмова Тора складається з літер, які читають саме так, як вони записані; її слова — це Імена Б-га, як пише Нахманід.

ולכן נקרא קורא בתורה כמו שקורא בשם והיינו מלמעלה למטה אבל תורה שבע"פ [שבעל פה] עיקרה ממטה למעלה ע"י השגת הרצון בנפש⁸⁶ תכלל הנפש במקורה למעלה.

Тому кажуть, що Тору «читають» (коре), так само як «називають» (коре) ім'я; це спрямовано згори вниз. Але сутність Усної Тори — рух знизу вгору: через осягнення волі в душі душа включається у своє джерело нагорі.

Тому про читання Тори кажуть «коре», так само як про називання імені; цей рух іде згори вниз. Усна Тора діє знизу вгору: осягаючи волю Б-га власним розумом, душа людини включається у своє джерело.

ושלשה נקראו ארץ⁸⁷ כנסת ישראל ותורה שבע"פ [שבעל פה] ומצות וכולן נרמזין במקרא אחד. ארץ ארץ ארץ שמעי דבר^{88,89} ה':

І три речі називаються «землею»: громада Ізраїлю, Усна Тора і міцвос; на всі три натякає один вірш: «Земле, земле, земле, почуй слово Гавая».

«Землею» називаються три речі: єврейський народ, Усна Тора і міцвос. Потрійне звернення Єремії «земле, земле, земле» натякає на всі три.

РОЗДІЛ 6 • 112-14

Дім: молитва

12 אך אי זה בית⁹⁰ כו' כי הכסא והשרפרף אין דרכן להעמידן בחוץ אלא בתוך הבית ובחי' בית היינו בכל מאדך^{91,92} שהוא בבחי' מקיף⁹³

Але «який дім» тощо: адже трон і підніжок зазвичай не ставлять надворі, а в домі. А рівень «дому» — це «усією мірою своєї сили», що належить до охоплювального аспекту,

Тепер розглядається останнє запитання у вірші: «який дім?» Трон і підніжок стоять у домі. «Дім» — це «усією мірою своєї сили» (меодеха, буквально — «твое дуже багато»): любов, що виходить за будь-які межі й охоплює, а не входить усередину.

כמו ע"ד משל בית שהוא מקיף את האדם בגגו ובקירותיו⁹⁴ ובית זה הוא בית תפלה

так само, як, образно кажучи, дім охоплює людину своїм дахом і стінами. І цей дім — дім молитви;

Дім охоплює людину дахом і стінами; цей «дім» — молитва.

שע"י התפלה ח"י פעמים ברוך אתה כו' היא המשכת מקיפין מבחי' סוכ"ע (והיא בחי' רוחו ונשמתו אליו יאסף⁹⁵ כנ"ל) שהם נמשכין ע"י כריעות והשתחויות באבות ובהודאה תחלה וסוף⁹⁶ שהם בחינת ביטול.

бо через молитву — вісімнадцять разів «Благословенний Ти» тощо — відбувається притягнення охоплювальних світел із рівня світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін) (і це рівень слів «Його дух і Його дихання Він збере до Себе», як зазначалося вище), які притягуються завдяки поклонам і ницьким поклонам у [благословенні] Праотців і в [благословенні] Подяки — на початку й наприкінці, що є рівнем самоусунення (бітуль).

В Аміді (центральної молитви, що читається стоячи) вісімнадцять разів промовляють «Благословенний Ти», і через неї притягується охоплювальне світло від совев коль альмін — світла, що перебуває поза світами; це «дух і дихання», зібрані до людини, як у пункті 4. Воно притягується завдяки поклонам на початку й наприкінці першого благословення та благословення Подяки; ці поклони виражають самоусунення.

והענין כי אי אפשר להיות גילוי אור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה כלל⁹⁷ ולא מכל מדות⁹⁸ וכו' בבחינת פנימיות הלב רק מעט מזעיר הארה בעלמא

А суть полягає ось у чому: неможливе розкриття Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), благословенний Він, — про яке сказано: «жодна думка зовсім не може досягнути Його» і «Він не належить до жодного з атрибутів» тощо, — у внутрішньому вимірі (пніміют) серця, окрім як у дуже малій мірі, лише слабким відблиском;

Чому це світло має бути охоплювальним? Нескінченне світло перебуває поза межами будь-якої думки й будь-яких атрибутів, тож внутрішньо серце може сприйняти від нього лише крихітний відблиск.

ואפילו גילוי במוח והשגה לית מחשבה כו' רק בבחי' מקיף וסובב לבד וע"ז נאמר ואל זה אביט^{99, 100} שרומז על בחינת תפלה.¹⁰¹

і навіть розкриття в розумі та осягнення — «жодна думка [не може досягнути]» тощо — [можливі] лише в охоплювальному й оточувальному аспекті. І про це сказано: «І на цього Я погляну», що натякає на рівень молитви.

Навіть розум не може досягнути це; воно може бути присутнім лише як світло, що охоплює. Про це Б-г говорить у наступному вірші: «І на цього Я погляну», натякаючи на молитву.

13 ופיי הפסוק ואת כל אלה ידי עשתה¹⁰² בחינת עשיה היינו מעשה המצות. ויהיו כל אלה נאם ה' היא

בחינת תורה שבע"פ [שבעל פה] שהיא נאם ודבר ה' בחינת דבור

А пояснення вірша «I все це створила Моя рука» — це рівень дії, тобто виконання міцвот. «I все це постало, — каже Ім'я Б-га (Гавая)» — це рівень Усної Тори, яка є висловом і словом Б-га, рівнем мовлення;

Наступний вірш прочитується як опис трьох рівнів. «Усе це створила Моя рука» — це дія, виконання міцвот. «I все це постало, — каже Гавая» — це мовлення, Усна Тора, яка є словом Б-га.

103 משא"כ אל זה אביט הוא בחינת תפלה אביט הוא בחינת הבטה היא הסתכלות בבחי עיניך יונים

שהיא בחי המחשבה לבד והיא היא בחי מקיף וסובב

тоді як «I на цього Я погляну» — це рівень молитви. «Погляну» — це рівень споглядання, погляду на рівні «очі твої — голубки», що є лише рівнем думки; і саме це є рівнем охоплення й оточення,

«I на цього Я погляну» — це молитва. Погляд подібний до думки («очі твої — голубки»), а думка охоплює.

כמו עד"מ מחשב' שמקפת מחשבתו את הדבר שחושב עליו וכן הראיה והסתכלות כו' משא"כ דבור

ומעשה הם פנימיים כו'

як, наприклад, у випадку думки: думка людини охоплює предмет, про який вона думає; так само й зір та споглядання тощо. На відміну від цього, мовлення й дія є внутрішніми тощо.

Думка оточує свій предмет, як зір сприймає побачене ззовні, тоді як мовлення й дія є внутрішніми: вони входять у свій предмет і формують його.

והבטה זו היא אל עני ונכה רוח בחינת ביטול דלית ליה מגרמיה כלום אפילו תורה ומצות לפי

שהמשכה זו אי אפשר להשיג ע"י התורה ומצות שהם פנימיים רק ע"י בטול בתפלה וכריעות

והשתחואות

I цей погляд спрямований «на бідного й зламаного духом» — на рівень самоусунення (бітуль), якому нічого не належить від себе, навіть Тори й міцвот; адже це притягнення неможливо досягнути за допомогою Тори й міцвот, які належать до внутрішнього виміру, а лише через самоусунення в молитві, уклони й земні поклони —

Погляд Б-га спрямований «на бідного й зламаного духом»: на того, хто відчуває, що нічого не має від себе, навіть своєї Тори й міцвот. Бо це охоплювальне світло неможливо притягнути за допомогою Тори й міцвот, які належать до внутрішнього виміру; для цього потрібні лише самоусунення в молитві та уклін.

כמשל המלך שכורעים ומשתחווים לו מפני שאי אפשר להתקרב אליו מגודל מעלתו אזי ממילא נמשך אליו בחינה זו. וזהו ברוך אתה כלומר ברוך מעצמך ומאליך.¹⁰⁴

як у прикладі з царем, перед яким схиляються й падають ниць, бо через його велику велич до нього неможливо наблизитися; тоді цей рівень сам собою притягується до нього [хто вклоняється]. І це означає «Благословенний Ти», тобто благословенний від Самого Себе і Сам по Собі.

Тож перед царем, до якого неможливо наблизитися через його велич, схиляються; тоді ця близькість сама собою приходить до того, хто вклоняється. У цьому й полягає значення слів «Благословенний Ти»: нехай Ти будеш притягнутий з власної волі.

14 והנה בבחינה זו של המשכת המקיף כתיב לא הכיט און ביעקב¹⁰⁵ שבבחינת פנימיות כתיב כוחן לבות וכליות¹⁰⁶

А щодо цього рівня — притягнення охоплювального світла — сказано: «Він не побачив беззаконня в Яакові»; адже про внутрішній рівень сказано: «Він випробовує серця й нирки»,

Маамар завершується втішним висновком. Охоплювальне світло, що притягується через молитву, не залежить від духовного стану людини: про нього Білам сказав: «Він не побачив беззаконня в Яакові». Внутрішнє світло, навпаки, підлягає перевірці Б-га, який «випробовує серця й нирки».

דהיינו להבחין התשוקה המורגשת אם הוא מקרב איש ולב עמוק באמת לאמתו משא"כ בבחינת מקיף לא הכיט און וגוי רק ה' אלהיו עמו שנמשך מאליו תמיד:

тобто розпізнати відчутне прагнення — чи справді воно походить «із нутра людини й глибокого серця», у цілковитій істині; тоді як на рівні охоплювального світла: «Він не побачив беззаконня» тощо, а лише «Гавая, його Б-г, з ним», — і воно завжди само собою притягується.

Внутрішнє розкриття залежить від того, чи щире прагнення людини й чи походить воно з глибини серця. Охоплювальне світло не перевіряє вад: «Гавая, його Б-г, з ним»; воно само собою приходить і завжди залишається.

В АВОДІ

Під час молитви роздумуй про те, що все, чим наповнені світи, — лише відблиск Б-га, аж поки серце не забажає Самого Б-га; перенось цю любов у повсякденне життя, поєднуючи емоції з розумінням, щоб вона не згасала після молитви; давай благодійність і виконуй практичні міцвот, які підносять навіть найнижчі сили; і молись із самоусуненням — адже світло совев коль альмін, яке воно низводить, не залежить від твого рівня.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чому маамар каже, що людині належить «творити» Тору, якщо її вже було даровано на Синаї?
2. Як тлумачення Шма як шем айн приводить до любові до Самого Б-га, а не до Його розкриттів?
3. У якому сенсі «нога» вища за «голову», і як це стосується Моше та єврейського народу, а також учинків кожного єврея?
4. Чому любов, пробуджена під час молитви, часто згасає і як, згідно з маамаром, зробити її тривкою?
5. Чому світло, що охоплює всі світи, можна низвести лише через самоусунення в молитві, а не через Тору й міцвот?

Примітки

АБЗАЦ 1

1

השמים כסאי

У примітці наведено запис маамару, зроблений Mite-ler Ребе, а також додаткове пояснення до нього. Там також зазначено, що маамар було виголошено в Шабат тижневого розділу Масей, у Рош Ходеш Ав 5565 (1805).

ПРИМІТКА КЕНОТ

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשה. וביאור בע' תשטו. ראה לעיל ציונים והערות לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הגהות באוה"ת בראשית כרך ג תע, א. ובכרך ו תרכג, ב (מלקו"ת לג' פרשיות). תתל, ב. ובמקבילו ד"ה ואשא אתכם תרלי"ח ע' ריו (בספר התולדות לכ"ק אדמו"ר מהר"ש, מציין כ"ק אדמו"ר זי"ע "נתבארו העינים דד"ה השמים כסאי וביאוריו (שבתו"א ולקו"ת לג"פ) בהרחב הביאור". וכן נזכר בד"ה ויהיו חיי שרה תרמ"ג ע' כב "שהוא השמים כסאי שבתו"א"). המאמר נאמר בשבת פ' מסעי ר"ח אב תקס"ה. ראה גם סה"מ תרס"ו ע' תקיט. ד"ה השמים כסאי תשלי"ו (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קלג). ד"ה השמים כסאי תשלי"א. לכלול מאמר זה ראה ד"ה זה תשמ"א ש"פ תרומה תשד"מ ש"פ נח תשמ"ה. ד"ה כי כאשר השמים פ' ראה תשמ"ה. ד"ה בראשית ברא תשמ"ו וד"ה השמים כסאי תשמ"ו. ד"ה השמים כסאי ש"פ קרח תשמ"ו ושם ביאר שכאן בתו"א מבואר בארוכה דשמים וארץ כולל כל סדר ההשתלשלות דבשמים יש ג' דרגות וגם בארץ יש ג' דרגות, ומבואר ג' דרגות אלו כאן ובדרושים שלאח"כ כפי שהוא בעולמות ובישראל.

2

השמים כסאי

Б-г говорит через Исаю: «Небо — Мій престол, а земля — підніжок Моїх ніг; який дім ви могли б збудувати для Мене?» Увесь маамар тлумачить цей вірш.

Isaiah 66:1א:ו'שעיהו ס"ו

כה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלִי אֵי-זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנֶינִי וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סו, א.

3

איך שייך עליו ית' לומר כסאי

Маамар Ребе 5731 на цей вірш, наведений як джерело розгляду початкового питання: як можна говорити про Б-га «Мій престол».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ד"ה השמים כסאי תשלי"א.

4

שהרי אין לו דמות הגוף

Там Альтер Ребе відповідає тим, хто уподібнює створення Б-гом небес і землі до праці ремісника, який лише змінює форму вже наявного матеріалу, а потім виріб існує без нього: створення відбувається з нічого й має постійно поновлюватися. У примітці це джерело разом із працями Маймоніда та гімном Yigdal наведено

на підтвердження того, що Б-га не слід уявляти в людських, тілесних образах.

תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה 2:6Tanya, Sha'ar HaYichud

וְאִף שֶׁאֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף - הָרִי מְקַרָּא מְלֵא דְכָר הַכְּתוּב: "וַיִּדְבֹּר ה'", "וַיֵּאמֶר ה'", וְהִיא בְּחִינַת הַתְּגִלּוֹת הַכִּיב אוֹתִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת לְנִבְיָאִים, וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּשָׂכְלָם וְהַשְׁגָּתָם בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה, וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם וְדִבְרוֹרָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "רוּחַ ה' דָּבַר בִּי, וּמִלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנִי", וְכֵמוֹ שֶׁאָמַר הָאֶרֶץ זָכוֹנוֹ לְכַרְכָּה [בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

פיט יגדל. ראה רמב"ם הלי יסודי התורה פרק א ה"ז. פיהמ"ש להרמב"ם פ' חלק יסוד הגי. תניא ח"ב פ"ב. ראה אוה"ת בראשית כרך ו תרכג, ב. אוה"ת ענינים ע' צב בשם השל"ה.

5

אין לו דמות הגוף

Гімн «Ігдаль», заснований на принципах віри Маймоніда, говорить, що Б-г не має тілесної форми; Альтер Ребе використовує його слова, щоб сформулювати запитання.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Preparatory Prayers, Yigdal 7סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, הכנה לתפילה, יגדל ז'

אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גּוּף, לֹא נֶעְרַךְ אֵלָיו קִדְשָׁתוֹ:

He is unlike the corporeal or even the non-corporeal, His holiness is beyond comparison.

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

6

הנה מקום אתי

Б-г kaže Моше: «Ось, є місце при Мені»; з цього Мідраш висноує, що місце підпорядковане Б-гу.

Exodus 33:21אמות ל"ג:כ"א

וַיֹּאמֶר ה' הִנֵּה מְקוֹם אֵתִי וּנְצַבְתָּ עַל-הַצּוּר:

And the L-RD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות לג, כא.

7

הנה מקום אתי

Мідраш про той самий вірш: у ньому сказано не «Я перебуваю в місці», а «є місце при Мені» — Моє місце підпорядковане Мені, а Я не підпорядкований йому.

Shemot Rabbah 45:6שמות רבה מ"ה:ו'

ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור - אמר רבי יוסי בר ר' חנינא: הנה אנכי במקום הזה אין כתיב כאן, אלא הנה מקום אתי. אתרי טפלה לי, ואין אני טפל לאתרי. והסירותי את כפי אמר לו הקב"ה: אני מראה לך מתן שכר של צדיקים, שאני עתיד ליתן להם באחרית הימים. אמר רבי אסי: הסעודה של גן עדן ראו נביאים, ומתן שכר לא ראו, שנאמר (ישעיה סד): עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחכה לו. וכן דוד

אמר (תהלים לא): מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. מה כתיב למעלה?

...

"The L-rd said: Behold, there is a place with Me, and you shall stand on the rock" (Exodus 33:21). "The L-rd said: Behold, there is a place with Me, and you shall stand on the rock." Rabbi Yosei bar Rabbi Hanina said: "Behold I am at this place" is not written here, but rather, "there is a place with Me." My place is ancillary to Me and I am not ancillary to My place. "I will remove My hand and you will see My back, but My face will not ...

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

8

שהוא . . ואין העולם מקומו

У паралельному тексті наведено джерело цього вислову: Мідраш Раба на початку Ваєце, розділ 68, щодо слів «i натрапив на це місце», а також наприкінці Ki Tisa, розділ 45, щодо слів «Ось, є місце при Мені».

ПРИМІТКА КЕНОТ

"כמאד"ל במד"ר ר"פ ויצא תוך פס"ח ע"פ ויפגע במקום, וכו"ה בפ' תשא פמ"ה קרוב לס"פ ע"פ הנה מקום אתי" — אוה"ת בראשית כרך ו תתרכג, ב (מלקות לג"פ). בסה"מ תרל"ח בד"ה ואשא אתכם ע' ריו. ראה בלקו"ת ויקרא נא, סע"ב.

9

שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו

Мідраш пояснює, чому Б-га називають «Місцем»: Він є місцем світу, а світ не є Його місцем; на підтвердження наводиться вислів «Ось, є місце при Мені».

Bereshit Rabbah 68:9 ט"ח:ט"ח רבה

ויפגע במקום - ר' הונא בשם ר' אמי אמר: מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום? שהוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו, מן מה דכתיב (שמות לג): הנה מקום אתי, הוי, הקדוש ברוך הוא מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו. אמר רבי יצחק: כתיב (דברים לג): מעונה אלקי קדם, אין אנו יודעים אם הקב"ה מעונו של עולמו ואם עולמו מעונו, מן מה דכתיב (תהלים צ): ה' מעון אתה, הוי. הקדוש ברוך הוא מעונו של עולמו, ואין עולמו מעונו. אמר רבי אבא בר יודן: לגבור, שהוא רוכב על ...

"He encountered the place and spent the night there because the sun had set; he took from the stones of the place, which he placed beneath his head, and lay down in that place" (Genesis 28:11). "He encountered [vayifga] the place" - Rav Huna said in the name of Rabbi Ami: Why do they change the name of the Holy One blessed be He and call Him the Omnipresent [hamakom]? It is because He is the place [mekomo] of the world, and His world is not His place. From what ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

10

כי מן השמים דברתי

Після Десяти заповідей Б-г каже Ізраїлю: «Ви бачили, що з небес Я говорив з вами»; це показує, що Тора — «з небес».

Exodus 20:19 ט"ט:ט"ט שמות

ויאמר ה' אל-משה כה תאמר אל-בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם:

And the L-RD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שמות כ, יט.

11

התורה היא מן השמים . . שמים אש ומים

Цемах-Цедек зауважує, що це потребує вивчення: у Тора Ор, Мікец, «Бо в Тебе джерело життя», а також далі в цьому маамарі «вода» небес пояснюється як Хохма, тоді як тут вогонь і вода пояснюються як Хесед і Гвура.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת כרך ו תתרכג, ב (מלקות לג' פרשיות א, א) שצ"ע שלקמן פ' מקץ בד"ה כי עמך מקו"ח (לד, ד) מפרש שהכוונה על חכמה, וכן לקמן במאמר זה מפרש כן, וכאן מפרש על ח"ג ע"ש.

12

שמים אש ומים

Талмуд пояснює слово «шамайм»: воно складається зі слів «еш» (вогонь) і «маїм» (вода), які Б-г змішав, утворивши небеса. Альтер Ребе застосовує це до Тори.

Chagigah 12a:19-20 ט"ט:כ"ט-כ"ט חגיגה

מאי "שמים"? אמר רבי יוסי בר חנינא: ששם מים. במתניתא תנא: אש ומים, מלמד שהביא הקדוש ברוך הוא וטרפן זה בזה, ועשה מהו רקיע. שאל רבי שמעאל את רבי עקיבא קשהו מהלכין בדרך, אמר לקה: אתה ששימשות את נחום איש גם זו עשרים ושתים שנה, שהיה דורש כל "אתיו" שבתורה, "את השמים ואת הארץ", מה היה דורש בהן? אמר לו: אילו נאמר "שמים וארץ", הייתי אומר: "שמים" — שמו של הקדוש ברוך הוא. עכשיו שנאמר: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

13

מימינו אש דת למו

Моше описує дарування Тори словами: «з Його правили — вогненим закон для них». Альтер Ребе тлумачить правницю як воду, а вогонь — як закон, тож і Тора є «вогнем і водою».

Deuteronomy 33:2 ב"ב:ג' דברים

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואֵתה מרכבת קדש מימינו אש דת למו:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים לג, ב. בכוך 1092, ובכוך 1824 לו, א, ובכוך 2044 רלד, א נוסף:
שימין בחי מים ומבחי אש נעשה דת למו.

АБЗАЦ 2

14 ושמרתם את חוקותי

Примітка Kehot вказує на цей вірш: «Дотримуйтеся Моїх установлень... які людина виконуватиме»; він також показує, що саме людина «виконує» Тору.

ויקרא י"ח:ה' Leviticus 18:5

וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּכֶם הָאִדָּם וְחַי בָּהֶם אֲנִי

Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances, which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ויקרא יח, ה.

- 15 Наказ Б-га, переданий через Моше: «Дотримуйтеся Моїх установлень і виконуйте їх; Я — Ім'я Б-га (Гавая), Той, Хто освячує вас». Слово осам («ix») написано без літери вав, і Альтер Ребе читає його як атем — «ви»: саме людина творить Тору.

ויקרא כ"ח:8 Leviticus 20:8

וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם:

And keep ye My statutes, and do them: I am the L-RD who sanctify you.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 וכך אנו מבקשים

Рукописна примітка до першого видання Тора Ор ске-
ровує читача до цього уривка з праці Мітелер Ребе про
Шма, де розглядається прохання з благословення пе-
ред Шма.

ПРИМІТКА КЕНОТ

”ע” אמרי בינה פתח השער ט, ב סי ט”ו — הגייה בכתי” על תו”א דפוס ראשון.

17 תחלה לעשותה ואח”כ לקיימה

Цемах Цедек пояснює слова «спершу чинити її, а по-
тім виконувати»: спершу слід притягнути Тору від її
джерела — рівня «двох тисяч років», що передували
світові, — до рівня «світу». Це пов’язує молитву з абза-
цом 4.

ПРИМІТКА КЕНОТ

”דהיינו תחלה להמשיכה ממקורה מבחי אלפים שנה שקדמה לעולם להמשיכה בבחי עולם” — אוה”ת שלח ע” תקפא.

18 ע”י אב הרחמן

Там Альтер Ребе пояснює, що Мужі Великого зібрання
поставили прохання про милість перед Шма — «Отче
наш, Отче милосердний, змилуйся над нами й вклади
розуміння в наші серця» та «у Твоїй великій милості»,
— оскільки розуміння приходить через пробудження
милості Б-га.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו”ת ראה כה, ב.

ותן בלבינו בינה

19

Пізніший маамар, на який посилається примітка до
слів «вклади розуміння в наші серця», як на паралель-
не обговорення.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ד”ה כל הנקרא בשמי תרצ”ו ע’ 107.

20

אב הרחמן רחם עלינו ותן בלבנו בינה

Благословення перед Шма (яке в молитовному обряді
Альтер Ребе називається «Агавас олам») містить проха-
ння: «милосердний Отче, змилуйся над нами й вклади
розуміння в наші серця... щоб дотримуватися, чинити
й виконувати». Альтер Ребе тлумачить і порядок цих
слів, і саме це прохання.

Siddur Ashkenaz, Weekday, Shacharit, Blessings of the
Shema, Second Blessing before Shema, ימי חול, סידור אשכנז, ימי חול, תפילת שחרית, ברכות קריאת שמע, אהבת ישראל

אֲהַבָּה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ חֶמְלָה גְּדוֹלָה וַיְתֵּן לָנוּ חֶמְלָת עֲלֵינוּ: אֲבִינוּ
מִלְּפָנֶיךָ בְּעֶבֶר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְּךָ וַתִּלְמַדְם חֲקֵי חַיִּים כֵּן תִּתְּנֵנוּ
וַתִּלְמַדְנוּ: אֲבִינוּ הָאֵב הַרְחֵם הַמְּרַחֵם רַחֵם עֲלֵינוּ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהַכִּין
וּלְהַשְׁכִּיל לְשִׁמְעַ לְלָמֵד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דְּבָרֶיךָ
תִּלְמִיד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וַיַּחַד
לִבֵּנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ: וְלֹא נִבּוֹשׁ לְעוֹלָם וְעַד כִּי בִשְׁם קְדֻשָּׁתְךָ
הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בְּטַחָנוּ ...

[With] unbounded love You have loved us Adonoy, our G-d;
[With] great and abundant pity have You pitied us. Our
Father, our King! for the sake of our forefathers who trusted
in You, and whom You taught statutes of life, so too, be gra-
cious to us and teach us. Our Father, merciful Father, Who
acts with compassion have compassion on us and put into
our hearts to comprehend, and to be intellectually creative,
to listen, to learn, and to teach, to preserve, to practice, and
to fulfill all the words ...

The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY) • Translation based on the Metsudah
linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY)

АБЗАЦ 3

21

שמע לשון הבנה

Там також Шма тлумачиться як «розуміння»: у першо-
му вірші Шма розмірковують про те, що Ім'я Б-га (Га-
вая), Нескінченне світло (Ор Ейн Соф), яке перевершує
світи, є «нашим Б-гом» — джерелом їхнього виникнен-
ня з небуття.

שמואל א ג':10 I Samuel 3:10

וַיָּבֹא ה' וַיִּתְּצֵב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־כְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דְּבַר
כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ:

And the L-RD came, and stood, and called as at other times:
'Samuel, Samuel.' Then Samuel said: 'Speak; for Thy ser-
vant heareth.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

כמ”ש דבר כי שומע, שמואל-א ג, י. נסמן לקמן לה, ב.

22

שמע שם עי

У рукописній примітці до першого видання є посилання: у Imrei Binah розглядається «шем айн» великої айн, а там, як зазначено у примітці, добре пояснюється вірш «Тобі, Гавая, належать велич».

ПРИМІТКА КЕНОТ

“עי אמרי בינה שער הקי”ש ענין שם עי רבתי ומתפרש יפה פ”י הפסוק לך ה’ הגדולה בסי ג ובסי ו” — הגי”ה בכת”י על תו”א הנ”ל. ראה לקמן קה, ג. לקו”ת ואתחנן יא, ב. ושם מציין לכאן.

23

Давид благословляє Б-га перед усім зібранням: «Тобі, Гавая (Im’ya B-ga), належать велич і могутність, краса, перемога та слава». У цьому переліку названо Б-жественні атрибути, а слово «Твої» показує, що вони цілковито належать Б-гу.

I Chronicles 29:11א”י: כ”ש: דברי הימים א

לך ה’ הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כ”כל בשמים ובארץ
לך ה’ הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24

ש”ה רבתי — לבד

У рукописі стоїть bilvad замість levad («лише»); зміст той самий.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבן 1824: בלבד.

25

מלכותך מלכות כל עולמים

«Твое царювання — царювання над усіма світами»: царювання (Малхут) — це те, що поширюється на всі світи, а тому воно є лише «im’yam».

Psalms 145:13ג”ה: תהילים קמ”ה

מלכותך מלכות כל עולמים וממלכתך בכל דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קמה, יג.

אבזאצ 4

26

להבין דבר מתוך דבר . . בחי” ממכ”ע

Там, пояснюючи, як Малхут спускається крізь усі світи як мемале коль альмін, текст посилається на цей маа-мар: у вислові «зрозуміти одну річ зсередини іншого» «всередині речі» означає мемале коль альмін, а сама «річ» — це сутність Малхут, яка є совев коль альмін.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקמן קיג, ג, לקו”ת בהר כה, ב מציין לכאן.

27

ולית מחשבה כוי

Наведені тут слова цитують Tikkunei Zohar, Patach

Eliyahu • 17a:10-12; уривок подано нижче.

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17a:10-12א”י: תקוני זוהר י”ז

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיות (נ”א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ת”ז בהקדמה (פתח אליהו).

28

ולית מחשבה כוי ולא מכל מדות אלין כלל

У молитві Еліягу («Патах Еліягу») про Б-га сказано, що Він не є «жодним із цих атрибутів узагалі»; безпосередньо перед цим (17a) сказано: «жодна думка не може осягнути Тебе взагалі». Обидва вислови показують, що Б-г перебуває поза сферами духовного прояву (сфiрот).

Tikkunei Zohar 17b:5-7ד”ה: תקוני זוהר י”ז ב

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ”א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך י”י הגדולה והגבורה וכי

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

29

מי לי בשמים

«Кого маю я на небесах? I крім Тебе нічого не бажаю на землі». Псалмоспівець прагне самого Б-га, а не будь-яких Його дарів чи об’явлень.

Psalms 73:25ה”ג: תהילים ע”ג

מ”לי בשמים ועמך לא־תפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים עג, כה.

30

אם ישים אליו לבו

У простому розумінні Елігу говорить про Б-га: якби Він звернув на це Свою увагу й забрав до Себе дух і подих людини, усе живе загинуло б разом. МаамаР тлумачить це навпаки: коли людина спрямовує своє серце до Б-га, Б-г збирає до цієї людини власні «дух і подих».

Job 34:14י”ד: איוב

אם־ישים אֵלָיו לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֶף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לד, יד.

31

רוח אייתי רוח

Зогар навчає, що дух приносить дух і притягує дух: пробудження знизу (ітарута делетата) викликає відповідь згори.

Zohar II, 162b2, קסב, ח"ב

ПРИМІТКА КЕНОТ

ח"ב קסב, ב.

32

בקרב איש ולב עמוק

Псалмоспівець описує змовників, чії задуми приховані: «внутрішня сутність людини й глибоке серце». Альтер Ребе запозичує ці слова, говорячи про найглибшу глибину серця, де зосереджується присутність Б-га.

Psalms 64:7, תהילים ס"ד

יְחַפְּשׁוּ־עוֹלָת תִּמְנוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33

והיו הדברים האלה אשר אנכי

«I нехай ці слова, які Я заповідаю тобі сьогодні, будуть у твоєму серці» — вірш, що йде після слів «I любити-меш»; Альтер Ребе тлумачить «Я» як саму сутність Б-га.

Deuteronomy 6:6, דברים ו'

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34

אנכי מי שאנכי

Там пояснюється вислів «Я — Хто Я е»: ніхто не знає й не осягає рівень Анохі, крім «Мене Самого» — самої сутності Б-га, що перебуває за межами будь-якого осягнення; у 10с сказано, що це Його сутність і буття, які зовсім не обмежені можливістю осягнення.

Zohar I, 167b2, קסו, ח"א

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ח"א קסו, ב. לקו"ת להאריז"ל תולדות כו, יט. בלקו"ת במדבר א, ב "פי שאין מכיר ומשיג בחי אנכי אלא אנכי בעצמי". ושם י, ג "הוא בחי עצמותו ומהותו שאינו בגדר תפיסה והשגה כלל". וראה שערי אורה שער חנוכה לא, א. שם לו, ב "דהיינו בחי סוכ"ע הכללי". ראה לקמן ט, ג. יח, ב. לו, ב. לח, א. נא, א. נו, א. סד, ב. סו, ב. פב, ג. פד, ג. פז, ג. קט, א. ועוד.

35

התורה קדמה אלפים שנה לעולם

Рейш Лакіш каже: Тора передувала створенню світу на дві тисячі років; це випливає зі слів «Я була при Ньому

вихованкою... день у день», адже один день для Б-га — це тисяча років.

Midrash Tehillim 90:7, מדרש תהילים צ'

תשב אנוש עד דכא. אמר רבי אבהו גדולה תשובה שקדמה לבריאת עולם שנאמר בטרם הרים יולדו תשב אנוש עד דכא. א"ר הונא בשם ריש לקיש אלפים שנה קדמה תורה לברייתו של עולם שנאמר (שם ל) ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשועים יום יום. ויומו של הקב"ה אף שנה שנאמר כי אף שנים בעיניך כיום אתמול:

OYW (Public Domain)

בראשית רבה ח'ב:2

... היום של ששי שואל של חמישי וכו', עד לראשון למי היו שואלין? לא לתורה, שקדמה לברייתו של עולם? דאמר רבי שמעון בן לקיש: שני אלפים שנה קדמה התורה לברייתו של עולם, הדא הוא דכתיב (משלי ח): ואהיה אצלו אמן וגו'. ויומו של הקדוש ברוך הוא אף שנים, דכתיב: כי אף שנים בעיניך כיום אתמול. הוי, הזאת ידעת מני עד וגו'. התורה יודעת מה קודם לברייתו של עולם, אבל אתה אין לך עסק לדרוש, אלא (איוב כ): מני שים אדם עלי ארץ. ר' אלעזר בשם בן סירא אמר: בגדול ממך אל ...

Rav Hama bar Hanina began: "Have you known this from [oldest times?]" (Job 20:4). Rav Hama bar Hanina said: This is analogous to a city that received its supplies by donkey drivers. They would ask one another: 'What is the price of grain in the province today?' The Friday ones would inquire of the Thursday ones; the Thursday ones of the Wednesday ones; the Wednesday ones of the Tuesday ones; the Tuesday ones of the Monday ones; the Monday ones of the Sunday ones. The Sunday one, whom would he ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Vayikra Rabbah 19, יקרא רבה י"ט

Zohar II, 49a, ח"ב מט

ПРИМІТКА КЕНОТ

מדרש תהלים צ, ד. — ועייג"כ ב"ר פ"ח, ב. ויק"ר פ"ט. תנחומא וישב ד. ח"ב מט, א. — ראה ד"ה איתא במדרש תהלים (קונטרס נט). — (הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע בספר המאמרים ת"ש ע' 83). בלקו"ש חט"ו ע' 476 נדפס מבי (מיום כג סיון תשי"ב) ביאור לד"ה זה: ... במענה על שאלותיו, זה מכבר, בתו"א בתחלתו בד"ה השמים כסאי: א) הא דאלפיים שנה קדמה תורה לעולם ואח"כ נמשכה בשמים וארץ — אם זהו ענין אחד עם האמור בזה באד"ר, ע"ד חד אורחא ותר"י ארחין דאורייתא. הנה, בכלל, האמור בזה שייד למצות, ששרשן בכתר גלגלתא, וכמוש"כ באגה"ק ס"ך, וכו"ה ג"כ בד"ה תקעו תרצ"א ס"ו שמביאו במכתבו (משא"כ תורה שמחכמה נפקת עיי"ש באגה"ק), כי גם התר"י ארחין הם בגלגלתא. ולפעמים מפרשים מאמר הזה גם על התורה, אבל כמו ששרשה בכתר. וראה לקו"ת במדבר יא, ד. ב) מהו השייכות דבינה והתבוננות בלב לרחמים עליונים והתהוות התורה, — בלקו"ת לגי פרשיות (א, ב) מפרש ע"ז וז"ל: ועיין בתניא פמ"ה. וגם כמו יוה"כ"פ שהוא התגלות הבינה ה"ז ע"י שמעוררים רחמים. — ועיין בתניא שם, ובהגהות הצ"צ ע"ז שנדפסו בקונטרס רשימות איכה ע' כ"ב. ג) משי"כ שהמדות בטלים ונכללים במקורם — אם הכוונה לע"ס הגנוזות — הכוונה למקור המדות, היינו שכל המולידם, ז"ת דאימא. ועיין בזה באריכות בלקו"ת לג"פ (א, ג' ו, ג), ובהמשך ר"ה שנדפס לשנה זו. ד) התורה כבר נמסרה בעולם בשעת מ"ת ולמה צריכים לאתדל"ת — מובן ע"פ משנית בחילוק התורה שלפני התפלה ושלאחרי, עיין לקו"ת ברכה (צו, ב) ובכ"מ. ה) כותב דרוחו ונשמתו אליו יסופך בקרב איש ולב עמוק, ובסוף

המאמר איתא שהוא רק בבחי' מקיף וסובב. הרי כתב גם בסוף המאמר דמעט מוזהר נתפס בפני' הלב, וממכ"ע לגבי סוכ"ע הוא מעט מוזהר. ראה תניא פמ"ח, ועג"כ בהוספות לתו"א ד"ה אם ישים — דיאסוף היינו אורות בכלים. ו) גם המשכה דוידבר הוי אל משה נעשה ע"י ואהבת גוי, וכמוש"כ בפ"י בלקו"ת לג"פ (יא, ג). ועיג"כ אמרי בינה שער הק"ש ספמ"ג. ז) הארץ הדום רגלי — מפרש דמצות מעשיות מעלים הרגל — כנס"י למעלה והאדם למטה — והיינו העלאתם והתכללות של ג' (נה"י דלבר מגופא, תרין שוקין, רגל) במוחין, ע"י שנכללין מקודם במדות (וא"ו) והמדות במוחין (יו"ד), ונתי' בפרטיות בלקו"ת לג"פ (ח, א. ואילך). ח) זה שהנשמה המלוכשת בגוף פועלת היחוד דאורייתא וקוב"ה — ב' טעמים בדבר: מפני שעסקה בניצוצות דתהו שקדם לתיקון. והעיקר — שעבודתה למטה גורם, בב"א, עבודת רשעה בכל העולמות וגם מה שלמעלה מעולמות, כי היא כחבל שראשו קשור למעלה. ועיין אגרת התשובה פ"ה, קו"א לתניא בתחילתו, הגה"ה שני בתניא פ"מ. וראה ג"כ מאמר דשבת מברכין סיון ה'תשי"ב. ט) מש"כ בבאור דדי"ה כי כאשר השמים ספ"ד ענין ג' הווי"ן דויסע כו' — הוא לראי' לבאר מאין ממשיכין, שהוא מהידוי"ן כו'. ועיין תו"א ויצא ביאור דושבתי בשלום. יוד) כח הצמיחה הפרטי, דצומח פרטי, גם הוא נמצא בארץ, ולא בגרעין, אלא שהגרעין מעורר אותו, היינו, שיצמח עשב זה ולא אחר. ראה אגה"ק סוף ס"ך. ד"ה יביאו לכוש (ש"א) פכ"ו. וככה הגדול פמ"ד. ועוד.

36 פ"י עולם נקרא בחינת אש ומים

Там, пояснюючи, що духовна життєва сила в кожній матеріальній речі також називається «місцем» («Ось місце при Мені»), Альтер Ребе посилається на цей маа-мар: «світ» називається рівнем вогню й води, тобто ви-щих атрибутів.

ПРИМИТКА КЕНОТ

נוצר בלקו"ת בחוקותי מה, ב.

37 ודברת בהם

«Навчатимеш своїх дітей цих слів і говоритимеш про них». Промовляння слів Тори тлумачиться як притягу-вання Нескінченного світла (Or Ein Sof) у Toru.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:7

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשֹׁכְמֶךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִקְחֶךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְמֶךָ וּבְקוֹמֶךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 עולמים — פ"י תוך דבר

Там, пояснюючи, як ми дізнаємося про світло, що охо-плює світи, Альтер Ребе посилається на цей маамар: «зрозуміти одну річ зсередини іншого» означає, що завдяки мемале коль альмін — світлу, вдягненому у світи, — ми приходимо до розуміння совев коль альмін.

ПРИМИТКА КЕНОТ

מובא בלקו"ת ואתחנן ו, ג.

АБЗАЦ 5

39 וזהו ענין וידבר ה' אל משה

Рукописна примітка до першого видання припускає, що цей уривок ґрунтується на Iggeres HaKodesh 12, де сказано, що просте Im'я Гаваа в усій Tori відноситься до атрибута Tiferet.

ПРИМИТКА КЕНОТ

"לכמוני השפל הדל נראה דזה הוא עפ"י מה דאיתא באגה"ק סי' יב וז"ל: ולכן סתם שם הוי' ב"ה שבכל התורה מורה על מדת התפארת כו' ע"ש, ואם שגיתי ה' יכפר בעדי" — הגי"ה בכת"י על תו"א הנ"ל.

40 לבחינת משה שהוא מבחי' כי מן המים משיתיהו

Рукописна примітка пов'язує це з абзацом 11 цього ма-амару: «шамайм — це шам майм, адже Тора походить від Хохми». Автор примітки припускає, що саме тому її називають «Торою Моше», адже Моше був «витягнутий із води».

ПРИМИТКА КЕНОТ

"נראה דזהו ע"פ מש"כ לקמן בד"ה והנה זהו דרך כלל כו' ושם וז"ל שמים שם מים דאורייתא מחכמה נפקת, ואולי אפשר לתת טעם שנק' תורת משה — מטעם הזה דאורייתא מחכמה נפקת — ומשה מן המים משיתיהו וד"ל" — הגי"ה בכת"י על תו"א הנ"ל.

41 כי מן המים משיתיהו

Дочка фараона назвала його Моше, «бо я витягла його з води». Альтер Ребе пов'язує Моше з «водою» — з муд-ростію (Хохмою), з якої походить Тора.

Exodus 2:10 שמות ב:10

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבָאָהּוּ לְבֵת־פָּרְעָה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМИТКА КЕНОТ

שמות ב, י.

42 שו"ה הרי היא — כסא ע"ד

У рукописі читаємо: «це "Мій престол", немов пре-стол, за аналогією», а не «це престол, за аналогією».

ПРИМИТКА КЕНОТ

בכת"י: הרי היא כסאי כמו כסא: עד"מ.

43 דאנת חכים

Наведені тут слова цитують Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:3-4; уривок подано нижче.

תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזא לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעייתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזא איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)
 ПРИМІТКА КЕНОТ

ת"ו בהקדמה (פתח אליהו).

44 דאנת חכים ולא בחכמה ידיעא ומבין ולא בבניה ידיעא

Молитва Еліягу: «Ти мудрий, але не мудрістю, яку можна осягнути; Ти розумієш, але не розумінням, яке можна осягнути». Мудрість Б-га перевершує нашу, проте вона сходиться у Тору.

תקוני הזהר י"ז ב:ג-ד' Tikkunei Zohar 17b:3-4

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבניה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

45 ומעשרות וקרבתות

У примітці сказано, що згадка тут про десятини та жертви пояснюється в Ор га-Тора, Behaalosecha.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נתבאר באוה"ת בהעלותך ע' שסד.

АБЗАЦ 6

46 אמרו בגמרא על פסוק כרסון רמיו

Даниїл бачить «поставлені престолы», а Старець днями сидить; Талмуд запитує, чому сказано у множині.

דניאל ז' ט"ז Daniel 7:9

הוה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כתלג חור ושער ראשה כעמר נקא כרסיה שבבין דינור גלגלוהי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

חגיגה י"ד א:י' Chagigah 14a:6

קיבלה מיניה, או לא קיבלה מיניה? תא שמע: אהד לדין ואהד לצדקה, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא, מה לה אצל הגדה! כלל מדברותיה אצל נגעים ואהלות. אלא: אהד לכסא ואהד לשרפרף. כסא — לישיב עליו, שרפרף — להדום רגליו, שפאמר: "השמים כסאי והארץ הדום רגלי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

סנהדרין ל"ח ב:י"ח Sanhedrin 38b:18

קבלה מיניה או לא קבלה מיניה? תא שמע, דתנא: אהד לדין ואהד לצדקה, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא, מה לה אצל הגדה? כלל אצל נגעים ואהלות! אלא, אהד לכסא ואהד לשרפרף: כסא לישיב עליו, שרפרף להדום רגליו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ברכות י' ב' Berakhot 10b:2

ПРИМІТКА КЕНОТ

השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית וגו'

דניאל ז', ט. חגיגה יד, א (ראה אוה"ת נ"ך-א ע' שיג "כרסון רמיו וע"י יתיב כו אחד לכסא ואחד לשרפרף שנאמר השמים כסאי כו"). סנהדרין לח, ב. וראה ברכות י', ב.

АБЗАЦ 7

47 והענין כי הנה כנס"י

Примітка наводить це як паралель до ідеї, що громаду Ізраїлю називають «ногою».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה סה"מ תרכ"ז [הוצאת תש"ס] עמוד סז.

48 וברא כרעא דאבוה

Там вислів «син — це нога свого батька» описує пере-могу (Нецах): природну любов, що діє без інтелекту, яку називають «ногами», поза тілом; найнижчі рівні Адама Кадмона [Первісної Людини] простягаються до самого кінця Асії, і саме тому навіть найпростіший єв-рей може віддати життя, щоб освятити Ім'я Б-га.

יבמות ג' א:ב' יבמות 3a:2-4

דאמר רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא "הנה", אתיא "זמה" "זמה". השתא דאמרת כל מלתא דאתיא מדרשא חביבא לקה, ליתני לאחות אשה לבסוף! אידי דאירי באיסור אהווא, תנא אחות אשתו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

יונת אלם רפ"ב, ראה יבמות ג, א תוד"ה מקמי. וראה לקמן עה, ב. ובמ"מ ללקו"ת ואתחנן יב, ג.

49 וברא כרעא דאבוה

Тосафос уживають талмудичний вислів «син — нога свого батька» (бера кар'а де-авуха): син є продовжен-ням свого батька. Примітка Kehot відсилає сюди; маа-мар застосовує цей вислів до Ізраїлю як до «ноги» Б-га.

תוספות על יבמות ג' א:א' Tosafot on Yevamot 3a:7

מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו - וה"ה מקמי אשת אחיו מאמו וחדא מנייהו נקט דתרייהו לאו קרובי עצמו נינהו אלא ע"י קידושין וכלתו שהיא אשת בנו קרובה מנייהו טפי אבל אין לומר דוקא לגבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כלתו קרובה טפי לפי שלא היה בעולמו אבל לגבי אשת אחיו מאמו לא דבאשת בנו איפלג דרא כדאשכחן לענין עדות בב"ב (ד' קכח). דאפי' מאן דמכשר באבא דאבא פסיל בן אחיו דע"כ לענין עריות אשת בנו קרובה טפי מאשת אח שהבן כרעיה דאבוה הוא דקחשיב בתו ובת בתו קרובי עצמו ...

Vilna Edition (Public Domain)

50 שהדם הוא הנפש

«Бо кров — це душа (життя)». Життя голови проходить через кров, що проходить крізь ноги.

דברים י"ב:כ"ג Deuteronomy 12:23

רק תזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר:

Only be steadfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.

וכן כמה רפואות יש שעושים ברגלים

Там Альтер Ребе каже, що ноги (Нецах і велич (Ход)) вкорінені у вінці (Кетер), несуть тіло й голову, а голова зцілюється через ногу — коли її занурюють у гарячу воду, — бо в нозі проходять вени голови, адже «іхній кінець вклинений у їхній початок».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת מסעי צ, ג "וגם לרפואת הראש הוא ע"י הרגל שמשמין במים חמין וכדומה לפי שיש גידי הראש בהרגל" ע"ש שמציין לכאן. וראה בסה"מ תרל"ב כרך ב ע' שעח.

ובבחינה זו נקרא הרגל ראש . . שסופן הוא תחילתן שבחי הרגל נקרא ראש

У розділі 36 пояснюється, що Б-г забавжав оселю в найнижчому світі — цьому матеріальному світі, де Його світло приховане найбільше. Примітка наводить це, щоб показати: найнижчий рівень, «нога», є справжньою посудиною для сутності Б-га, тоді як вищі світи отримують лише розкриття.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמריים 36:5 Tanya, Likkutei Amarim
ל"ו:ה

והנה, תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה — אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו יתברך, אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון, שבה עולה כבודו יתברך, להיות נחת רוח לפניו יתברך, כד אתכפף אחר אחר ואתהפך חשוכא לנהורא — ש"איר אור ה' אין סוף פרוה"הו במקום החשך והספרא אחרא של כל עולם הזה כולו, ב"ת שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך, מהארתו בעולמות עליונים, ש"מאיר ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משמע שמעלת הרגל "בבחי זו" היא בדוגמת מעלת הראש בבחי הגילויים, והיינו שנעיצת תחלתן בסופן הוא באופן, שבחי סופן — רגל, הוא כלי לבחי תחלתן — כמו שהראש הוא כלי לשכל. וכן מובן גם מענין ד"דירה בתחתונים" מה שדוקא התחתונים הם דירה לעצמותו ית' (ובעולמות העליונים — רק גילוי, שזהו "ירידה מאור פניו ית' (תניא פל"ו. נתי"ב ב"ה) באתי לגני תשי"א פ"ה. וש"נ) — שזהו לא רק לפי שהגילויים שישנם בעליונים מסתירים על העצמות, ובעוה"ז — אין הסתר זה, אלא גם לפי שההרגש שמציאותו מעצמותו — בעוה"ז, הוא בדוגמת והוא "כלי" ודירה להעצמות שמציאותו מעצמותו (אגה"ק סי' כ"ב. ביאורו בשלח מג, ג, ביאורו לצ"צ ע' ריד. וראה המשך ר"ה תרצ"ד פ"ד. ובד"ה בסוכות שם בתחלתו), מזה זו תשי"ב פ"ב. ובכ"מ). לקו"ש ח"ט ע' 75 הערה 30.

בנים אתה לה'

«Ви — діти Імені Б-га (Гавая), вашого Б-га». Як діти, єврейський народ є продовженням свого Отця, Його «ногою».

דברים י"ד:א' Deuteronomy 14:1

פנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למות:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים יד, א.

АБЗАЦ 8

נעוץ תחילתן בסופן

Там Альтер Ребе пояснює, що «іхній кінець закладений у їхньому початку», бо кінець має перевагу, якої немає у голови. Це існує лише у світі Тіккун (впорядкування), де сфери духовного прояву (сфірот) утворюють цілісні структури, а не у світі Тогу (хаосу). Він порівнює це із силами душі: інтелект у голові набагато вищий за силу ходити, що міститься в ногах, але ноги мають власну перевагу.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ספר יצירה פ"א מ"ו. ראה גם לקמן נב, א. ראה לקו"ת תצא לה, ב. ביאורו לצ"צ ח"ב ע' תר מציינין שם לכמה דרושים. וראה בלקו"ש ח"ו ע' 19 בהערה 57 "החידוש שבסוף מעשה במחשבה תחלה על נעוץ תחלתן בסופן". בארוכה באוה"ת כאן כרך ג תעג, ב מלקו"ת לג"פ. וראה גם בד"ה ועמדו רגליו — תר"ל ע' שכ. ובד"ה ועתה יגדל נא תרל"ב כרך ב ע' שס ואילך. באוה"ת חנוכה תתקכט, ב כ' הטעם "שהוסד כן הוא כדי להיות קיום המשכת האור בעולמות שהרי הירידה הוא השפלה . . אך כאשר ימצא בהתחתון בחי ומדריגה מה שאין נמצא בהעליון לכך יתקיים התלבשות העליון בתחתון" ע"ש.

נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן

У Сефер Єцира описано десять сфер духовного прояву (сфірот): «іхній кінець втиснутий у їхній початок, а їхній початок — у їхній кінець, наче полум'я, прив'язане до вуглини». Альтер Ребе наводить це, щоб показати перевагу найнижчого рівня.

ספר יצירה א' 1:7 Sefer Yetzirah

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

אור ישר ואור חור

Цемах Цедек зазначає, що це не схоже на «кола», у яких узагалі немає ні голови, ні кінця: тут є і голова, і кінець, але згори головою є Хохма, а кінцем — Малхут, тоді як знизу — навпаки. У Ваєтханан він пояснює, чому початок закладений саме в кінці, а не посередині.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת בראשית תתרכו, א מציינין ע"ז "אינו דומה לבחי עגולים, שבבחי עגולים לא יש כלל ראש וסוף . . אבל כאן הכוונה שיש ראש וסוף רק שמלמעלה למטה החכמה ראש והמלי סוף ומלמטלמ"ע בהיפוך". וראה באוה"ת פ' ואתחנן ע' קעד וע' רצג ואילך למה דוקא נתב"ס ולא באמצע.

73 בבחינת גוי שהם אותיות גי וי' . . חסד דין רחמים

Подальше обговорення Цемах Цедеком слова «гой» як gimel'-vav'-yud і трьох атрибутів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה באוה"ת בראשית כרך א קלח, ב. כרך ו תתלול, ב. וראה לקו"ש חל"ג ע' 226 הערה 27.

74 חסד דין רחמים

Цитується щодо поділу атрибутів на милість, суд і милосердя.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת ואתחנן ע' רצו.

75 נה"י אינו אלא התפשטות חג"ת וענפיה

Там Нецах, Ход і Йесод порівнюються з нирками, які «радять», як давати: вони не додають нових атрибутів, а визначають, як передається потік.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן ג, ד שענין נה"י הוא עד"מ כליות יועצות איך להשפיע. וראה באוה"ת שבת שובה ע' איתכד.

АБЗАЦ 10

76 בכל נפשך

«I lubitimesh Im'ya B-ga (Gava), B-ga tвого, usim sercem tvoim, usieyu dushoyu tvoeyu i vsieyu svoeyu mitsiyu». «Усією душею твоєю» тлумачать як усі сили душі, аж до найнижчої.

Deuteronomy 6:5:ה' דברים

וְאַהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 שו"ה בבחינת — תרום ותנחיה

У рукописі порядок двох дієслів змінено й додано «як згадувалося вище»: «піднести й звеличити, як вище».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכתי"י תגביה ותרומה כנ"ל.

АБЗАЦ 11

78 שמים שם מים

У примітці сказано, що тлумачення слова «шамайм» як «шам майм» докладно пояснюється там.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע' באוה"ת פ' עקב ע' תרה בארוכה.

79 דאורייתא מחכמה נפקת

Зогар учит, що Тора походить від вищої мудрості (Хохми); тому вона є «небом» — шам майм [«там вода»], водами мудрості.

Zohar II, 121a:ח"ב קכא

ПРИМІТКА КЕНОТ

ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

80 דאורייתא מחכמה נפקת

Примітка «Кегот» також вказує на цей уривок із Zohara, де йдеться про походження Тори з мудрості (Хохми).

ספר זוהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט21:378-22:389 Zohar, Yitro

According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of understanding" and "forsake not the Torah of thy mother".

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

81 למה נקרא שמה ארץ שרצתה

Цемах-Цедек пише, що в іншому місці вислів «Небеса — Мій престол» пояснюється як рацо (любов), а «земля — підніжок для Моїх ніг» — як шов (трепет), тоді як у вислові «Як нові небеса» земля означає рацо, а небо — шов. Він пояснює це тим, що стриманість (Гвура) іноді є трепетом (шов), а іноді — палкою любов'ю (рацо); також любов може підноситися знизу (рацо) або спливати згори (шов), як любов Авраама й Аарона. Обидва прочитання правильні, кожне у своєму контексті.

Bereshit Rabbah 5:7:ה' ראשית רבה

... א"ל הקדוש ברוך הוא אמר לה האריכי הרחיבי קבלי אוכלוסין הה"ד (ישעיה נד) הרחיבי מקום אהלך למה כי ימין ושמאל תפרוצי וגו':

The way of the world is that a person empties a full vessel into an empty vessel. Can one, perhaps, pour a full vessel into a full vessel? The world in its entirety is all water, and yet you say "to one place"? But from here [we see] that a smaller space was able to contain a greater amount [than its size]. Kohelet and in Vayikra Rabba 19:9>. Similarly, "Moses and Aaron gathered the assembly [to the front of the rock]" (Numbers 20:10). It [the front of the rock] was ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ב"ר ה, ז. באוה"ת שה"ש כרך א ע' שיה כ': "יכמ"כ נתי במ"א ענין השמים כסאי הוא רצוא אה"ר וכו' והארץ הדום יראה שוב, וצ"ע שבד"ה כאשר השמים החדשים נתי ארץ רצוא ושמים שוב וכו' וכן בכמה דוכתי בענין חתן וכלה דו"ג כלה כלתה נפשי וחתן חות דרגא, . . ויש לומר כי לפעמים מפרשים גבורה יראה ואז הוא בחי' שוב ולפעמים מפרשים גבורה רשפי אש ואז הוא רצוא, וכן חסד הפ"י אהבה, אך יש אהבה שממטה למעלה היא רצוא ויש אהבה שמלמעלה למטה והיא בחי' שוב, ועמ"ש מענין כי בחי' אהבה אלו בדיה כהעלותך את הנרות שהוא ההפרש בין אהבה דאברהם ובין אהבה דאהרן כה"ג, ולכן כי הסכרות שבענין רצוא ושוב נכוני והכל לפי הענין עכ"ל שם.

82 למה נקרא שמה ארץ שרצתה

Мідраш: «Чому її названо «ерец» [землею]? Тому що вона захотіла (рацта) виконати волю свого Творця». Це

пов'язує «землю» з волею.

בראשית רבה ה':ח"ט: Bereshit Rabbah 5:8

ויקרא אלקים ליבשה ארץ - למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה רבי נתן בשם ר' אחא ור' ברכיה בשם רבי יצחק אמר אני אל שדי אני שאמרתי לשמים וארץ די שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ולמקוה המים קרא ימים א"ר יוסי ב"ר חלפתא והלא ים אחד הוא ומה ת"ל ימים אלא אינו דומה טעם דג העולה מעכו לעולה מצידון ולעולה מאספמאי:

"G-d called the dry land Earth, and the gathering of the waters He called Seas, and G-d saw that it was good" (Genesis 1:10). "G-d called the dry land Earth [eretz]." Why was it called eretz? It is because it hastened [ratzeta] to perform the will of its Maker. Rabbi Natan in the name of Rabbi Aha, and Rabbi Berekhya in the name of Rabbi Yitzhak said: "I am G-d Almighty [shadai]" (Genesis 17:1) - I am the One who [she] said to the heavens and the earth: Enough [dai]. ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

83 שו"ה א' רץ כו'

У рукописі після «алеф, рац» немає слова «тощо»; у примітці зауважено, що воно, схоже, зайве.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכת"י אין תי' כו"י. — ולכאורה הוא מיותר.

84 סוכה שהיא גבוה

Перша Мішна трактату «Сукка»: сукка (тимчасове житло), вища за двадцять ліктів, непридатна. Приклад закону, відомого лише з Усної Тори, який наводить Альтер Ребе.

Mishnah Sukkah 1:1 א"א:1 משנה סוכה

סִכָּה שֶׁהִיא גְבוּהָה לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר. וְשֶׁאִינָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְשֶׁאִין לָהּ שְׁלֹשָׁה דְּפָנוֹת, וְשֶׁחֲמֹתָה קְרָפָה מְצֻלָּתָה, פְּסוּלָה. סִכָּה יִשְׁנָה, בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הֵלֵל מְכַשֵּׁרִין. וְאִיזוֹ הִיא סִכָּה יִשְׁנָה, כָּל שֶׁעֲשָׂאָה קֹדֶם לְהָג שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲבָל אִם עֲשָׂאָה לְשֵׁם חֵג, אִפְלוּ מִתְחִלַּת הַשָּׁנָה, כְּשֶׁרָחָה:

A sukkah which is more than twenty cubits high is not valid. Rabbi Judah validates it. One which is not ten handbreadths high, or which does not have three walls, or which has more sun than shade, is not valid. An old sukkah: Bet Shammai invalidates it and Bet Hillel validates it. What is an "old sukkah"? Any one which he made thirty days before the festival; but if he made it for the purpose of the festival, even at the beginning of the year, it is valid.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

85 ותושב"כ . . שהן שמותיו של הקב"ה

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

רמב"ן עה"ת בהקדמה, יונת אלם פכ"ט.

שו"ה אבל תורה — בנפש

У рукописі немає слів «у душі» у вислові «через осягнення волі в душі».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכת"י ליתא תי' זו.

87 ושלשה נקראו ארץ

МаамаР Ребе про цей вірш, наведений у зв'язку з трьома речами, які називаються «землею».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ד"ה השמים כסאי תשמ"א. בהג"ה בכת"י מחסיד על תו"א מעיר כאן "ע" בד"ה כי כאשר השמים, עיין ותבין זאת, כי לכאורה עד כה דבריו שכנס"י נקי רגל רק מצות ותושבע"פ נקי ארץ". ראה גם אוה"ת בראשית כרך ו תתל"א, א.

88 ושלשה נקראו . . דבר ה'

У цих рукописах усе речення про три річї, які називаються «землею», взято в дужки як відступ.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבוך 1092, 2044 כ"ז נמצא במוסגר.

89 ארץ ארץ שמעי דבר ה'

Буквально Єремія закликає землю почути слово Імені Б-га (Гавая) про царя Єхонію (Конію). МаамаР розуміє «ерец» як «землю», а триразове повторення цього слова — як згадку про три річї, що називаються «землею».

Jeremiah 22:29 ירמיהו כ"ב:29

אַרְץ אֶרֶץ אֶרֶץ שְׁמְעִי דְבַר־ה'

O land, land, land, Hear the word of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ירמ"י כב, כט. בבוך 1824 נוסף: שכולם הם בחי' דבר ה'. בבוך הני"ל מתי ושלשה נקראו ארץ עד סיום הקטע הוא במוסגר. ושם במקום "ושלשה נקראו" נכתב (וגם נקרי'.

אבזאצ 12

90 אי זה בית

«Який дім ви можете збудувати для Мене?» — третій елемент вірша, тут — «дім» молитви.

Isaiah 66:1 שעי"ו ס"ו:1

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנֶנּוּ לִי וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ובחי' בית היינו בכל מאדך

Цей уривок цитовано там у поясненні слів «усією мірою своєї сили».

ПРИМІТКА КЕНОТ

מובא באוה"ת במדבר כרך ו ע' איתתקו ע"ש בפ"י בכל מאדך.

92

בכל מאדך

«Усією своєю могутністю» (меодеха): любов поза всякою мірою, тут ототожнена з охоплюючим «домом».

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבָתָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לֵבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93

אך אי זה בית . . בכל מאדך שהוא בבחי מקיף

Там Цемах-Цедек посилається на цей уривок, де «дім» ототожнюється з «усією мірою своєї сили» як з охоплювальним аспектом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת במדבר כרך ג פ' בלק (בהוצאה חדשה) בהוספות ע' 74 מציין לכאן.

94

בגגו ובקירותיו

У версії там після слів «дахом і стінами» додано: «[i див. написане в маамарі «Псалом, пісня для освячення Дому»]».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בסה"מ תרל"ח ע' רמ נוסף: [ועמ"ש בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית]. =לקו"ת ברכה צח, ד ואילך.

95

רוחו ונשמתו אליו יאסף

Вірш із абзацу 4, прочитаний там не в прямому значенні: Б-г збирає Свій дух і подих до того, хто спрямовує до Нього своє серце. Тут він описує охоплююче світло, яке сходить униз під час молитви.

Job 34:14 י"ד:ל"ד איוב

אִם־יִשִּׁים אֱלֹהִי לְבוֹ רֹחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֶלָּיו יֵאָסֵף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לד, יד. ע' באוה"ת פ' כי תצא ע' תתקכח.

96

כריעות והשתחויות באבות ובהודאה תחלה וסוף

Талмуд перелічує благословення молитви Аміда, під час яких вклоняються: «Патріархи» (перше благословення) та «Подяка» — на початку й наприкінці.

Berakhot 34a:14 י"ד:ל"ד א:א ברכות

תנו רבנן: אלו ברכות שאדם שוקע בהן: ב"אבות", תחלה וסוף. ב"הודאה", תחלה וסוף. ואם בא לשוח בסוף כל ברכה ובברכה, ובתחלת כל ברכה ובברכה — מלמדין אותו שלא ישקח.

Our Rabbis have taught : These are the benedictions at which a man bends low ; at the beginning and end of the "Patriarchs" and at the beginning and end of the "Thanks-giving." Should anyone come to bend low at the end and beginning of every benediction, we tell him not to do so.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

97

דלית מחשבה תפיסא ביה כלל

Молитва Еліягу: «Жодна думка не може осягнути Тебе зовсім».

Tikkunei Zohar 17a:10-12 י"ב-י"א:י"א תקוני הזהר

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חברה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

98

ולאו מכל מדות

Молитва Еліягу: Б-г «зовсім не є жодним із цих атрибутів».

Tikkunei Zohar 17b:5-7 י"ז-י"ח:ב תקוני הזהר

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רוין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

99

שו"ה וסוכב — זה אביט . . אל זה אביט

У кількох рукописах немає слів від «i оточувальному» до «I на цього Я погляну»; у примітці висловлено припущення, що їх міг додати Цемах-Цедек.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בכמה כת"י ליתא, ואולי זה הוספה מכ"ק אדמו"ר הצ"צ.

100

ואל זה אביט

Б-г, запитавши, який дім міг би вмістити Його, говорить через Ісаю: «I на цього Я погляну: на вбогого й зламаною духом, що тремтить перед словом Моїм». Альтер Ребе застосує це до молитви.

Isaiah 66:2 י"ב:ס"ו שיעיהו

וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יְדִי עֲשֵׂתָהּ וַיְהִי כִלְאֵלָה נְאֻמ־ה' וְאֶל־זֶה אֲבִיט אֶל־עֲנִי וּנְכַח־רוּחַ וְחֵרֵד עַל־דְּבָרִי:

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the L-RD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סו, ב. ראה לקמן יח, ד. לקו"ת ואתחנן ג, ג. וראה אוה"ת פי ויחי כרך ב תי, ב.

101

שמצינו במשה שבחטא העגל

Примітка Kehot вказує, де це докладніше пояснюється: Likkutei Torah of the Arizal.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת להאריז"ל ס"פ תשא. שם ר"פ ויקרא. פע"ח שער השבת פ"ח.

אבזאצ 13

102 ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה'

Вірш після слів «Небеса — Мій престол», де Б-г говорить через Ісаю: «Усе це створила Моя рука, і все це постало, — каже Ім'я Б-га (Гавая); і на такого Я погляну: на бідного й зламаного духом».

ישעיהו ס"ו:ב' Isaiah 66:2

וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אֲבִיט אֶל־עֲנִי וּנְכַה־רוּחַ וְחָדַר עַל־דְּבָרִי:

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the L-RD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 עיניך יונים

Коханий вихваляє наречену: «Ось ти прекрасна, кохана моя... очі твої — голубки». Алтер Ребе пов'язує погляд із думкою.

שיר השירים א':ט"ו Song of Songs 1:15

הִנֵּה יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּה יָפָה עֵינֶיהָ יוֹנִים:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine eyes are as doves. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 וכריעות והשתחויות

Там, у тлумаченні слів «Сгудо, тебе прославлятимуть твої брати», уклін (гіштахавія) під час Аміді є цілковитим самоусуненням, що виходить за межі любові: як перед царем, людина відсуває себе вбік, і це приводить до світла, що охоплює всі світи (совев коль альмін), поза порядком послідовного розгортання світів згори вниз.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן מה, ג. ובלקו"ת שה"ש מה, ג.

אבזאצ 14

105 לא הביט און ביעקב

Благословення Білама: «Він не побачив беззаконня в Яакові й не помітив кривди в Ізраїлі; Гавая, його Б-г, з ним». Тут це слід розуміти як світло, що охоплює все й не залежить від заслуг людини.

במדבר כ"ג:כ"א Numbers 23:21

לֹא־הִבִּיט אֹן בַּעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמָל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְתִרְעוּת מִלֵּךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

במדבר כג, כא.

106

בוחן לבות וכליות

«Той, хто випробовує серця й нирки, — праведний Б-г». Внутрішнє світло залежить від такої перевірки справжніх почуттів людини.

תהילים ז':י"ב Psalms 7:10

יִגְמְרֶנָּה רַע וְשָׁעִים וְתִכְוֶנֶן צָדִיק וּבָחֵן לִבּוֹת וּכְלִיּוֹת אֱלֹקִים צָדִיק:

Oh that a full measure of evil might come upon the wicked, And that Thou wouldest establish the righteous; For the righteous G-d trieth the heart and reins.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

משלי י"ז:ג Proverbs 17:3

מִצֶּרֶף לְכֶסֶף וְכוּר לְזָהָב וּבָחֵן לִבּוֹת ה'

The refining pot is for silver, and the furnace for gold; But the L-RD trieth the hearts. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"פ תהלים ז, י. וראה בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשיד שמביא הפסוק בוחן לבבות ה' (משלי יז, ג).

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); The Metsudah siddur, 1981 (CC-BY); Translation based on the Metsudah linear siddur, by Avrohom Davis, 1981 (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); OYW (Public Domain); Vilna Edition (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою IIII (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проект; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library.
© likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/1/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок